

***Melkein* + adpositio -rakenteiden skalaarista semantiikkaa**

Sofia Koivunen
Pro gradu -tutkielma
Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma, suomen kieli
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Humanistinen tiedekunta
Turun yliopisto
Lokakuu 2024

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Sofia Koivunen

Melkein + adpositio –rakenteiden skalaarista semantiikkaa

40 s.

Pro gradu -tutkielmassani tutkin *melkein*-astemääritettä yhdistettynä erilaisiin adpositiorakenteisiin. Tutkin, minkälaisiin merkitysryhmiin rakenteet voidaan jakaa ja minkälaista skalaarisuutta spatiaaliset rakenteet edustavat. Käsittelen myös temporaalisten ilmausten selaussuuntaa. Tutkimuksen tarkoitus on saada laaja käsitys siitä, mitä adpositioita voidaan käyttää *melkein*-astemääritteen kanssa ja miten astemääräite vaikuttaa adpositiorakenteiden semantiikkaan. Aineiston olen kerännyt Kielipankki-palvelukokonaisuudesta löytyvistä Kansalliskirjaston lehtikokoelman suomenkielisistä lehdistä ja 1990- ja 2000-luvun suomalaisista aikakaus- ja sanomalehdistä.

Tutkimukselleni tärkeimmät teoriat ovat Carita Paradisin malliin (2001) pohjautuva skalaarisuuden kielioppi Tuomas Huurolta (2022) sekä erilaiset kognitiiviseen kielentutkimuksen mallit adpositioiden ja astemääritteen tutkimuksesta. Kognitiivisen kielentutkimuksen isähahmoina voidaan pitää muun muassa Ronald Langackeria ja Leonard Talmya.

Melkein-astemääräite hyväksyy lisäyksekseen monia erilaisia adpositioita, ja se ilmaisee tilannetta, jossa relaatiolla voidaan nähdä olevan minimi- tai maksimiarvo tai molemmat. Adpositiorakenteet kuvaavat spatiaalisia, temporaalisia ja abstrakteja merkityksiä. Analysoinnin tuloksena spatiaalisten *melkein* + adpositio –rakenteiden skalaarisuus on joko sulkeista tai keskihakuista. Kun relaatiossa muuttujan ja kiintopisteen välinen etäisyys pienenee, relaatio on keskihakuinen. Vastaavasti keskipakoisessa relaatiossa muuttujan ja kiintopisteen välimatka kasvaa. Temporaalisissa rakenteissa tarkastelusuunta on lähes aina kohti tulevaa aikaa.

Avainsanat: astemääräite, adpositio, kognitiivinen semantiikka

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat.....	1
1.2	Viitekehys ja aiempi tutkimus	2
1.3	Tutkimuskysymykset ja tutkielman rakenne	6
2	Astemääritteiden ja adpositioiden teoriaa	7
2.1	Astemääritteet ja skalaarisuuden kielioppi	7
2.2	Adpositiot ja grammit	9
3	Tutkimusaineisto ja menetelmät	11
3.1	Prepositioiden jaottelu.....	12
3.2	Postpositioiden jaottelu.....	13
4	Merkitysryhmät	14
4.1	Spatiaaliset merkitykset	14
4.1.1	Spatiaaliset postpositioilmaukset.....	16
4.1.2	Spatiaaliset prepositioilmaukset	26
4.2	Temporaaliset merkitykset	30
4.3	Abstraktit merkitykset.....	34
5	Kokoavasti	38
	Lähteet	41

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tarkastelen *melkein* + adpositio -rakenteiden skalaarisesta semantiikkaa. Kun grammi (luku 2.2) on skalaarinen, sen kuvaama relaatio on eriateinen eri kohdissa, ja astemääritteiden (luku 2.1) avulla voidaan ilmaista erivahvuista skalaarisuutta. Jaan keräämäni aineiston erilaisiin semanttisiin ryhmiin ja tutkin, millä tavalla *melkein* vaikuttaa adpositioiden skalaarisuuteen. Tarkastelen, millaisia semanttisia eroja prepositio- ja postpositiorakenteilla on ja millaisia eroavaisuuksia genetiivi- ja partitiivitäydennyksillä on adpositiorakenteissa.

Astemääritteitä on tutkittu aiemminkin skalaarisesta näkökulmasta, mutta ei niin laajasti, kuin olen *melkein*-astemääritettä tutkinut. Suomen astemääritteitä on tutkinut esimerkiksi Tuomas Huumo (2019a, 2021), ja Huumon artikkelit toimivat osittain perustana omalle analyysilleni. Englannin astemääritteitä ovat tutkineet muun muassa Christopher Kennedy ja Louise McNally (2005). Carita Paradis (1997) on tutkinut puhutun brittienglannin astemääritteitä. *Melkein*-astemääritteellä on laaja käyttöala ja on mielenkiintoista nähdä, mikä on sen yleisin vaikutustapa adpositiorakenteissa ja mitkä ovat poikkeuksia. Erot pre- ja postpositiorakenteissa ovat oletettavissa, sillä prepositioilla kuvataan yleisemmin abstraktimpia ilmauksia kuin postpositioilla (Huumo 2010).

Adpositioita on tutkittu suomen kielestä astemääritteitä enemmän. Kaikki adpositiot eivät kuitenkaan ole skalaarisia, mutta kun tutkitaan likimääräisyyden etenemistä johonkin suuntaan (esimerkiksi skalaarisuuden määrän kasvaminen/väheneminen), *melkein* tuo tarkastelusuunnan silloinkin, kun adpositio ei sitä yksin ilmaise.

Skalaarisuus on astemääritteen määrittämisen ominaisuuden sijoittumista asteikolle.

Astemääritteet ilmaisevat ominaisuuden astetta, joka voidaan asettaa ikään kuin skaalalle, jossa ne kuvaavat ominaisuuden voimakkuutta. Astemääritteet voidaan jakaa avoimen ja sulkeisen skaalan määritteiksi. Astemääritteet voivat määrittää sellaista ominaisuutta, joka ei saa ylä- tai alarajaa, jolloin niitä voidaan kutsua avoimen skaalan astemääritteiksi. Avoimen skaalan astemääritteitä ovat esimerkiksi *melko* ja *vähän*. Vastaavasti sulkeisella skaalalla on ala- tai yläraja tai molemmat. *Melkein* on approksimatiivinen astemäärite, joka ilmaisee, että määrittämänsä ominaisuuden raja jää niukasti saavuttamatta. Se ilmaisee myös suuntaisen skalaarisen asemoinnin, joka perustuu käsitteistäjän tekemään skannaukseen. (Paradis 2001,

Huumo 2019.) Iso suomen kielioppi (§ 615) käyttää termiä likimääräisyyden asteen määrite. Tarkastelen tarkemmin astemääritteitä luvussa 2.1 ja skalaarisuutta luvussa 2.2.

Astemääritteen *melkein* lisäksi tutkin sen kanssa esiintyviä adpositioita. Adpositioilla tarkoitetaan post- ja prepositioita, joilla kuvataan jonkin asian suhdetta johonkin toiseen entiteettiin (VISK § 687). Adpositioiden kuvaamat merkityssuhteet voidaan jakaa erilaisiin ryhmiin. VISK (§ 689) jakaa adpositiot lokaalisiin, temporaalisiin ja abstrakteihin merkitysryhmiin. Spatiaalisuudella tarkoitetaan asioiden avaruudellista hahmottamista, sijaintia, ja se poikkeaa ISK:n käyttämästä termistä *lokatiivinen*, jolla voidaan viitata aikaan, omistukseen, paikkaan ja tilaan (ks. Huumo 1997). Luvussa 2.3 käsittelen adpositioita kattavammin.

Aineistona käytän Kielipankista kerättyjä *melkein* + adpositio -rakenteen sisältäviä lauseita. Esiintymiä on yhteensä 300, joista puolet ovat prepositiorakenteita ja puolet postpositiorakenteita. Kielipankin käyttäminen aineiston keräämisessä oli helppo valinta: aineisto ei ole luvanvarainen, se on valmiiksi anonymisoitu ja tulokseksi saa kattavasti erilaisia lauseita erilaisissa käyttötilanteissa. Tutkimukseni on siis aineistopohjainen ja analysoin sitä laadullisin menetelmin. Laadullinen aineistopohjainen kielentutkimus on yleinen tapa tutkia esimerkiksi kieliopillisia ilmiöitä (Luodonpää-Manni–Ojutkangas 2020).

1.2 Viitekehys ja aiempi tutkimus

Tutkimukseni kuuluu kognitiivisen kielentutkimuksen viitekehukseen, joka on yksi funktionaalisen kielitieteen koulukunnista. Kieli ja sen käyttö pohjautuu nimensä mukaisesti ihmisten kognitiivisiin kykyihin eli tiedon vastaanottamiseen, havainnointiin ja kykyyn säilyttää sitä. Kieltä ei pidetä erillisenä ihmisen muista kognitiivisista toiminnoista, vaan se on tiiviisti yhteydessä havaitsemiseen, muistiin ja ajatteluun. (Haddington–Sivonen 2010: 10.) Vaikka kognitiivisessa kielentutkimuksessa keskitytäänkin kielen rakenteen kuvaamiseen, kieltä ei pidetä itsenäisenä järjestelmänä (Leino 1999: 20–22). Kognitiivinen kielentutkimus on suuntaus, johon sisältyy paljon erilaisia tutkimuskohteita eri tutkijoilta. Sen alla on tutkittu suomen kielestä – vain muutamia aiheita mainitakseni – muun muassa grammeja erilaisissa käyttöyhteyksissä (esim. Huumo 2013, Ojutkangas 2012), aspektin ilmaisemista (Nurminen 2015), erilaisia verbejä (esim. Lehismets 2013, Huumo 2006) ja suomen kielen äännesymboliikkaa (Jääskeläinen 2015). Lukuisat erilaiset tutkimukset ovat tyypillistä kognitiiviselle kielentutkimukselle, jossa ei niinkään noudateta yhtä kuvausmallia tai

metodologiaa. Yhteistä kognitiivisen kielentutkimuksen alaisille tutkimuksille on varsinkin toistuvat, samat lähteet. (Onikki-Rantajääskö 2010: 41.)

Tutkimukselleni oleellimmat taustat löytyvät Ronald Langackerin (1987, 1991) kognitiivisesta kieliopista ja Leonard Talmy (2000) kognitiivisesta semantiikasta. Kognitiivisen kielitieteen perustajaisiin voidaan laskea myös George Lakoff, kognitiivisen metaforateorian kehittäjä, ja mahdollisesti muutama muu (Huumo–Sivonen 2010).

Leonard Talmy (mm. 1985, 1988, 2000) on kognitiivisen semantiikan tutkija, joka on kehittänyt mm. käsitteet *voimadynamiikka* ja *fiktiivinen liike*. Talmy mukaan kieli voidaan erottaa muista kognitiivisista systeemeistä kuten havainnointikyvystä ja muistista. (Nikanne–Paulsen 2020: 765). Talmy on tutkinut ennen kaikkea psykologisten ja kognitiivisten järjestelmien vaikutusta kieleen. Tutkimuksillaan hän pyrkii selittämään kielen merkitys- ja muotorakennetta sekä kielen rakennetta ja käyttöä.

Talmy on soveltanut hahmopsykologiasta tuttua kuvio–tausta-jaottelua (engl. figure-ground) lingvistisessä analyysissä. Sen mukaan kielen rakenteessa tietty asiantila on etusijalla ja muu toimii taustana. (Huumo–Sivonen 2010: 20.) Vastaavaa on myöhemmin esittänyt myös Ronald Langacker (1987: 233, 1988: 75–76), mutta kuvion ja taustan sijasta hän käyttää termejä *muuttuja* ja *kiintopiste*. Talmy mukaan ihminen hahmottaa maailmaa jakamalla asiat kuvioon ja taustaan. Kielessä jako näkyy niin, että ”kuvio esittää käsitettä, joka tarvitsee ankkuroinnin eli kognitiivisen viitepisteen ja tausta puolestaan tekee tarvittavan ankkuroinnin”. Kielessä kuvioksi valikoituu fyysisesti pienempi, liikkuvaisempi ja geometrisesti yksinkertaisempi olio, kun taas fyysisesti suuremmasta, liikkumattomammasta ja geometrisesti monimutkaisemmasta entiteetistä tulee tausta. Kuvio–tausta-jaottelu on helpointa huomata spatiaalisten asiaintilojen kielennyksissä. (Huumo–Sivonen 2010: 30–32.)

Yksi Talmy nimeämistä ilmiöistä on fiktiivinen liike. Hyvin arkipäiväisessäkin kielenkäytössä tulee jatkuvasti eteen sellaista kieltä, jota ei tulkita kirjaimellisesti. Varsinkin liikkumatonta tapahtumaa kuvataan usein liikeverbeillä, ja tällaista ilmiötä Talmy kuvaakin fiktiiviseksi liikkeeksi. Esimerkkinä tällaisesta fiktiivisestä liikkeestä voisi olla vaikkapa *Tie laskeutuu jyrkästi alaspäin*. Tie ei realistisesti liiku mihinkään, vaan tien kulkija. (Huumo–Sivonen 2010: 22.)

Kognitiivisen kieliopin kehittäjä on Ronald Langacker (mm. 1987, 1991, 2016). Kognitiivisen kieliopin kuvaamisessa voidaan korostaa neljää eri lähtökohtaa, joista ensimmäisen mukaan

puhujan tekemät kielelliset valinnat pohjautuvat ihmisen kykyyn mallintaa maailmaa. Kieli pohjautuu käyttöön: on aina olemassa syy sille, miksi kielenkäyttäjä on valinnut käyttämänsä sanan tai rakenteen. Kognitiivisessa kieliopissa kieli kuvataan jatkumomaisena, eikä esimerkiksi syntaksia ja semantiikkaa pidetä tarpeellisena tutkia erillään toisistaan. Toinen lähtökohdista koskee kielellisen merkityksen ensyklopedisuutta. Kielellistä merkitystä ei eroteta maailmantiedosta, kuten perinteisessä semantiikassa. Näin ollen kielellisen merkityksen tulkitseminen pohjautuu aina maailmantiedon muodostamaan taustaan. Kolmas lähtökohta on joustavuus, jonka avulla pyritään ylittämään ja kumoamaan perinteiset lingvistiikassa toistuvat vastakkainasettelut. Joustavuutta kuvaa esimerkiksi prototyypiajattelu. Perinteisiä vastakkainasetteluita ovat esimerkiksi synkronia vs. diakronia, kompetenssi vs. performanssi, kielioppi vs. leksikko, morfologia vs. syntaksi, semantiikka vs. pragmatiikka. Neljännen lähtökohdan mukaan kieltä on kuvattava yhtenäisesti sen eri tasoilla, ja kieltä prosessoidaan samalla tavalla kuin muitakin ihmisen kognitioon liittyviä asioita. (Onikki-Rantajääskö 2010: 47–50).

Langacker (1987, 1991) on soveltanut kielen tutkimukseen hahmopsykologiasta tuttua kuvio-tausta-jaottelua, joka on esitelty kognitiivisessa kieliopissa ensin Talmyn johdosta. Erilaisia asiointiloja kuvataan aina siten, että niissä on kuvio suhteessa taustaan. Kielen kuvauksessa kuvio, eli korostainen profiilin jäsen, on muuttuja, ja taustalle jää kiintopiste. Näiden käsitteiden avulla voidaan tarkastella esimerkiksi sekä adpositiolauseita että subjektin ja objektinkin suhdetta. (Onikki-Rantajääskö 2010: 44–45).

Semanttisia rakenteita jäsenellään kognitiivisessa kieliopissa käsite-rakenteen kautta. Käsitteistyksellä tarkoitetaan kielenkäyttäjän tulkintaa tilanteesta, jota hän kielentää. Kyseessä voi olla, ja usein onkin, kieleen vakiintunut tapa jäsentää tilanteita. Käsitteistäminen heijastaa konventionaalisia mielikuvia, ja mielikuvallisuus onkin kognitiivisen kieliopin keskeinen ilmentymä. Mielikuvallisuus on ajattelu- tai ilmaisukeino, jolla konstruoidaan tajuttu tilanne vaihtoehtoisina mielikuvina. (Langacker 1987: 63, 110.)

Vaikka kognitiivinen kielioppi on saanut suuren suosion ympäri maailmaa, se on luonnollisestikin myös joutunut kritiikin kohteeksi. Ehkäpä eniten kritiikkiä on kohdistunut Langackerin käyttämiin diagrammeihin kieliopin kuvauksessa, joita hän käyttää suhteellisen paljon. Diagrammien tekoon ei ole tarkkoja ohjeita, eikä Langacker ole itse ollut halukas kommentoimaan niiden luonnetta. Sen takia tutkimuksessanikaan ei ole kuin muutama piirretty esimerkki. Onikki-Rantajääskö mainitsee ongelmia lisäksi aktiivisen vyöhykkeen,

karkeustason määrittämisen, prototyypin sekä maailmantiedon käytön suhteen. (Onikki-Rantajääskö 2010: 60–63.) Aktiivisella vyöhykkeellä tarkoitetaan sitä osaa entiteetistä, jota relaatio välittömimmin aktivoi. Aktiivinen vyöhyke voi jäädä myös implisiittiseksi ja tulla ilmi kontekstin edellyttämässä päättelyssä. (Tieteen termipankki 13.10.2024: Kielitiede: aktiivinen vyöhyke. Tarkka osoite:

https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:aktiivinen_vy%C3%B6hyke)

Tutkimuksessani tärkeitä termejä ovat mm. grammi, muuttuja, kiintopiste ja hakualue. Kognitiivisen kieliopin mukaan grammit ilmaisevat erilaisia suhteita eli relaatioita (Svorou 1994). Grammit ovat monifunktioisia kieliopillisia sanoja, jotka voivat olla mm. adpositioita, adverbeja ja verbiin liittyviä partikkeleja. *Grammi*-termi tarkoittaa kielitieteessä myös kieliopillista morfeemia tai koko konstruktioita. Minun tutkimuksessani tarkoitan *grammilla* kuitenkin aina monifunktioista kieliopillista sanaa. Relaatioissa suhteutettavaa asiaa kutsutaan muuttujaksi (*Figure* tai *Trajector*) ja suhteutuskohtaa kiintopisteeksi (*Ground* tai *Landmark*). Hakualue määrittää sen, mille alueelle muuttujan sijainti rajataan. Huumon (2019: 8) mukaan “hakualueen laajuus ja muuttujan sallittu etäisyys kiintopisteestä ovat aina suhteellisia”. (Huumo 2019, Langacker 2008.) Muuttujan, kiintopisteen ja hakualueen analysoinnin avulla pystyn jakamaan aineistoni erilaisiin semanttisiin ryhmiin.

Muita olennaisia termejä tutkimuksessani ovat *käsitteistäminen*, *hakualue*, *skannaus*, *suuntainen skalaarinen asemointi* ja *näkökulmapaikka*. Käsitteistyksellä tarkoitetaan sitä, miten (kielellinen) tilanne tulkitaan. Käsitteistykseen liittyy muun muassa näkökulmapaikka, jolla tarkoitetaan sitä, mistä päin tilannetta tulkitaan. (Lehismets 2014: 20.) Esimerkiksi *Kissa on koivun edessä* tarkoittaa sitä, että käsitteistäjän ja koivun välissä on kissa.

Hakualue taas on alue, jolle muuttujan sijainti rajataan, ja se vaihtelee grammin mukaan. Esimerkiksi *edessä*-grammi sijoittaa muuttujan kiintopisteen etupuolelle, kun taas *luona* ei anna muuttujalle tarkkaa suuntaa suhteessa kiintopisteeseen. Hakualuetulkinnat voivat vaihdella kielenkäyttäjän käsitteistyksen mukaan. (Huumo 2019: 8.)

Skannauksella tarkoitetaan vaiheittaista tapaa selata tilannetta. Tällöin koko tilanne ei ole kerralla käsitteistettävissä, vaan tilanteesta näkyy vain osa kerrallaan. Kielellisesti tällainen skannaus voisi olla esimerkiksi *Luin kirjaa sivu kerrallaan*, jolloin koko kirja tai koko lukuprosessi ei ole kerralla näkyvissä. (Lehismets 2014: 23). Suuntainen skalaarinen asemointi perustuu käsitteistäjän tekemään skannaukseen. *Melkein* ilmaisee yleensä kasvavaa

suuntaa, tai jos muuttuja on liikkuva, *melkein* noudattaa sen kulkusuuntaa. (Huumo 2019, 2021.)

Kognitiivisessa kielentutkimuksessa on alusta asti oltu kiinnostuneita adpositioista, ja myös Suomessa adpositiotutkimus on suosittua. Suomen kielen adpositioita ovat tutkineet monien muiden lisäksi esimerkiksi Tuomas Huumo (esim. 2010, 2013), Krista Ojutkangas (esim. 2006, 2008, 2010) ja Kersten Lehismets (2013, 2014). Astemääritetutkimus taas ei ole vielä ehtinyt yhtä pitkälle, mutta astemääritteitä suomen kielessä ovat aiemmin tutkinut muun muassa Terttu Orpana (1988), Jarmo Jantunen (2004) sekä Tuomas Huumo (2019, 2021). Huumo käsittelee myös tutkimukselleni olennaista skalaarisuuden kielioppia (2022), joka perustuu vahvasti Carita Paradisin (2001) kuvaukseen adjektiivien rajattuudesta.

1.3 Tutkimuskysymykset ja tutkielman rakenne

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

- 1) Millaisiin semanttisiin ryhmiin valitsemani adpositiorakenteet voidaan jakaa?
- 2) Minkälaista skalaarisuutta spatiaalisissa rakenteissa esiintyy?
- 3) Onko tarkastelusuunta temporaalisissa ilmauksissa kohti aiempaa vai myöhempää aikaa?

Johdannon jälkeen esittelen tutkimuksen teoriataustaa. Luvussa 3.1 käsittelen astemääritteitä ja skalaarisuutta, ja luvussa 3.2 adpositioita ja grammeja. Luvussa 4 kuvaan aineiston hankintaa ja alaluvuissa perustelen valintaani jakaa aineisto edelleen post- ja prepositioiden mukaan. Luku 5 on varsinaista analysointia. Siinä käydään läpi eri merkitysryhmät alaluvuittain: skalaariset, temporaaliset ja abstraktit, ja teen tulkintaa lauseista esimerkkejä käyttäen. Luvussa 6 käyn kokoavasti läpi sen, mitä aiemman luvun analyysistä voidaan päätellä, sekä mietin, millaista tutkimusta jatkossa aiheeseen liittyen voisi tehdä.

2 Astemääritteiden ja adpositioiden teoriaa

2.1 Astemääritteet ja skalaarisuuden kielioppi

Astemääritteet määrittävät jonkin muun kielenaineksen ilmaiseman ominaisuuden astetta tai intensiteettiä. Tyypillisimmin ne määrittävät adjektiiveja tai adverbeja. (VISK § 615.)

Tutkimani *melkein* ilmaisee likimäärää ja tietyn arvon alle jäämistä. Se voi määrittää määrän ilmausta, adjektiivia, laatua ilmaisevaa substantiivia, adverbia tai adpositioulousekettä. (VISK § 661.) Esimerkiksi *melkein kolmevuotias* on pian täyttämässä kolme, mutta ei ole vielä täysin sitä – kolmivuotisuuden raja jää täyttymättä.

Astemääritteet voidaan jakaa avoimen ja sulkeisen skaalan astemääritteisiin. Avoimen skaalan astemääritteet esiintyvät skalaarisesti avointen adjektiivien määritteinä, kun taas sulkeisen skaalan astemääritteet määrittävät sanoja, joiden ilmaisemaan ominaisuuteen liittyy minimi- tai maksimiarvo tai molemmat. (Paradis 2001, Huumo 2019, 2021.)

Avoimen skaalan astemääritteet määrittävät skalaarisesti avoimia adjektiiveja. Avoimen skaalan astemääritteet voidaan jakaa kolmeen eri ryhmään:

- 1) alhaista intensiteettiä ilmaisevat *heikentimet*,
- 2) kohtalaista intensiteettiä ilmaisevat *moderoijat*,
- 3) korkeaa intensiteettiä ilmaisevat *vahventimet*.

Avoimen skaalan astemääritteitä ovat mm. seuraavat: ”adverbit *niin, näin ja noin*, kvanttoriadverbit *vähän, hiukan, kovasti* (astemääritekäyttöissään: *vähän ruma, kovasti ikävä*) sekä intensiteettisanat, joihin kuuluvat intensiteettipartikkelit (*aika, aivan, erittäin, hyvin, ihan, kovin, melko, oikein*), adjektiivien *n*-loppuiset muodot (*erikoisen, helvetin, hirveän, kauhean, kohtalaisen*) sekä eräät muut (*todella, tosi, tarpeeksi, kyllin, liian*).” (Huumo 2019.)

Sulkeisen skaalan astemääritteet määrittävät sellaisia sanoja, joiden ilmaisemaan ominaisuuteen liittyy minimi- tai maksimiraja tai molemmat. Sulkeisen skaalan astemääritteet ilmaisevat määrittämänsä ilmiön suhdetta rajaan, ja ne sopivat yleensä yhteen sulkeisen skaalan adjektiivien kanssa. Sulkeisen skaalan astemääritteet voidaan myös jakaa ryhmiin:

- 1) täyteen astemääritteet,
- 2) rajaavat astemääritteet,

- 3) tarkentavat astemääritteet,
- 4) approksimatiiviset astemääritteet.

Täyteen astemääritteitä ovat mm. *täysin* ja *osittain*. Rajaaviin astemääritteisiin liittyy raja-arvon saavuttaminen, ja niitä ovat *aivan* ja *ihan*. Tarkentavia astemääritteitä ovat *suunnilleen*, *tarkalleen* ja *täsmälleen*. Approksimatiiviset *melkein* ja *lähes* kuvaavat sitä, kun raja jää niukasti saavuttamatta, ja niihin liittyy muita vahvemmin tarkastelusuunta, joka on yleensä kasvava. Tarkastelusuunnan merkitys approksimatiivisissa astemääritteissä on vahva. (Huumo 2019.)

Astemääritteiden ja kvanttoreiden semantiikkaa yhdistää skalaarisuus. Astemääritteet on yleisimmin mielletty adverbeiksi, ja kvanttoireilla tarkoitetaan mm. numeraaleja, pronomineja ja adverbeja. Niiden skalaariset merkitykset ovat erilaisia, sillä astemäärite ilmaisee intensiteettiä, joka voi olla matalampi tai korkeampi, ja kvanttori ilmaisee määrää, joka voi olla pienempi tai suurempi. Astemääritteet määrittävät jo itsessään skalaarisen aineksen merkitystä täsmentämällä skalaarisuuden astetta. (Huumo 2022.) Vaikka skalaarisuus liittyy myös kvanttoireihin, keskityn omassa tutkimuksessani lähinnä astemääritteiden skalaarisuuteen.

Astemääritteet muodostavat intensiteettiskaaloja. Skaalalla arvot asettuvat järjestykseen pienimmästä suurimpaan. Myös *melkein* muodostaa intensiteettiskaalan, vaikka se ei olekaan varsinainen intensiteettipartikkeli (intensiteettipartikkeleista ks. VISK § 853). Kun intensiteettiskaalalle asettaa ominaisuutta kuvaavan sanan, ominaisuus ilmenee erivahvuisena skaalan eri kohdissa. Skaalan eri kohtien painoarvoja voidaan verrata kvalitatiivisesti, ja kielellisesti intensiteettiskaalaa ilmaistaan astemääritteillä. Esimerkiksi intensiteetti, jota ilmaisee astemäärä *erittäin*, on korkeampi kuin sellainen intensiteetti, jota ilmaisee *melko*. *Erittäin mukava* on intensiteetiltään korkeampi kuin *melko mukava*. Skaalan hahmottaminen ja sillä liikkuminen perustuu kielenkäyttäjän subjektiiviseen arviointiin. (Huumo 2022.)

Avoimen ja sulkeisen skaalan astemääritteet ilmaisevat skalaarisuutta eri tavoin. Skalaarisesti avoimet adjektiivit tai adpositiot saavat avoimen skaalan astemääritteen. Esimerkiksi uhteelliset adjektiivit, kuten *hyvä* tai *huono* saavat avoimen skaalan astemääritteen, kuten *melko*. Ominaisuuksilla, kuten *hyvä* tai *huono*, ei tulkita olevan ylärajaa, joka voisi täytyä. Sulkeista skaalaa edustavat sellaiset ominaisuudet, jolla koetaan olevan yläraja, alaraja tai molemmat. Esimerkiksi *täysi* edustaa ominaisuutta, jonka alaraja on *tyhjä*. Sulkeisen skaalan

astemääritteitä ovat esimerkiksi *melkein, täysin, suunnilleen*. Sulkeisella skaalalla liikutaan siis rajojen välissä, tai kuten *melkein* ilmaisee, jossain rajan lähetyvillä. (Huumo 2022.)

2.2 Adpositiot ja grammit

Iso suomen kielioppi (§ 687) määrittelee adpositiot taipumattomiksi tai vajaaparadigmaisiksi sanoiksi, jotka kuvaavat muuttujan suhdetta kiintopisteeseen. Adpositioita ovat prepositiot ja postpositiot. Ne ovat nimensä mukaan joko täydennystään ennen (esim. *keskellä Eurooppaa*) tai sen jälkeen (esim. *majan edessä*). Suurin osa suomen adpositioista on postpositioita (VISK § 688, Grünthal 2003). Osa adpositioista voi esiintyä sekä prepositiona että postpositiona. Tällaisia adpositioita kutsutaan bipositioiksi (Grünthal 2003: 46).

Adpositiot saavat määräsjaisen täydennyksen, joka yleensä on genetiivi- tai partitiivimuotoinen, mutta toisinaan muutkin sijat ovat mahdollisia, kuten illatiivi, allatiivi, ablatiivi, elatiivi ja nominatiivi (VISK § 687). Omaan tutkimukseeni olen ottanut mukaan vain genetiivi- tai partitiivimuotoisia täydennyksiä, jotta aineistossa olisi mahdollisimman prototyyppisiä adpositiorakenteita.

Adpositioiden tilalla voidaan monesti käyttää sijapäätteitä: esimerkiksi *loman aikana* ja *lomalla* ovat merkitykseltään lähellä toisiaan. Adpositiot ovat yleensä kuitenkin sijapäätteitä spesifimpiä, ja adpositioilla voidaan kuvata spatiaalisia, temporaalisia ja erilaisia abstrakteja suhteita. (VISK § 687.) Tutkimuksessani olen jakanut *melkein* + adpositio -ilmaukset kolmeen ryhmään: spatiaalisiin, temporaalisiin ja abstrakteihin. Olen jakanut spatiaaliset ja temporaaliset tapaukset vielä alaryhmiin tarkemmin sen mukaan, minkälaisia sijainti- tai aikasuhteita ne kuvaavat. Käsittelen aineiston semanttisia ryhmiä tarkemmin luvussa 4.

Suuri osa adpositioista voi toimia myös muun sanaluokan edustajana. Niinpä sanoja, joita käytetään pelkästään adpositioina, on vähän. VISK (§ 692) määrittää pelkiksi adpositiokäyttöisiksi sanoiksi seuraavat: *luona ~ luota, asemesta, takia ~ vuoksi, varten, vastoin, vasten*. Useat sanat, joita voidaan käyttää suhteellisen sijainnin kuvaamiseen, voivat olla sekä adpositioita että adverbeja. Kun nämä sanat esiintyvät ilman genetiivi- tai partitiivisijaista täydennystä, ne toimivat adverbeina. Sanojen adpositio- tai adverbikäytön huomaa lauseyhteydestä ja siitä, onko niillä täydennystä vai ei. (VISK § 694.) Tällaisista monifunktioisista kieliopillisista sanoista käytetään myös termiä grammi. Kuitenkin esimerkiksi Huumo (2019) käyttää *grammi*-sanaa myös sellaisista adpositioista, joilla ei ole muuta kieliopillista käyttöä.

Grammien skalaarisuudesta kirjoittavat Leonard Talmy (2017: 315–316) ja Timo Haukioja (1998: 225–226). Kun grammi on skalaarinen, sen kuvaama relaatio vallitsee hakualueen eri osissa erivahvuisena (Huumo 2019: 8). Talmy (2017) jakaa grammit keskihakuisiin ja keskipakoiisiin. Keskihakuisen grammin skalaarisuus kasvaa, kun muuttujan ja kiintopisteen välimatka pienenee. Vastaavasti keskipaikaisen grammin skalaarisuus kasvaa, kun muuttujan ja kiintopisteen välimatka kasvaa. Talmy (mt.) mainitsee keskihakuiseksi *lähellä*-grammin ja keskipakoiseksi *kaukana*-grammin.

Esimerkeissä 1–4 muuttuja ja kiintopiste ovat korostettuja, ja relaation kuvaama välimatka on alleviivattu. Eri astemääritteet ilmaisevat relaatiota eri vahvuisena, kuten esimerkeistä näkyy. Esimerkeissä 1–2 grammi *lähellä* on keskihakuinen, ja astemäärite *erittäin* sijoittaa kissan lähemmäs puuta kuin astemäärite *melko*. Esimerkeissä 3–4 astemäärite *erittäin* kasvattaaakin kissan ja puun välistä välimatkaa, sillä grammi *kaukana* on keskipakoinen.

- (1) **Kissa on melko lähellä puuta.**
- (2) **Kissa on erittäin lähellä puuta.**
- (3) **Kissa on melko kaukana puusta.**
- (4) **Kissa on erittäin kaukana puusta.**

Grammit siis voidaan jakaa sen mukaan, ”miten niiden ilmaisema skalaarisuus suhteutuu muuttujan ja kiintopisteen väliseen etäisyyteen” (Huumo 2021). Talmy (2017) liittää skalaarisuuden fiktiiviseen liikkeeseen. Astemääritteen ja grammin yhdistelmän skalaarisesti ilmaisema sijainti voidaan ajatella muuttujan fiktiiviseksi liikkeeksi olinpaikkaansa.

3 Tutkimusaineisto ja menetelmät

Tutkimukseni aineistona on 300 *melkein* + adpositio -rakenteen sisältävää lausetta, joista puolet (150) ovat prepositiorakenteita ja toiset puolet (150) postpositiorakenteita. Olen kerännyt lauseet Kielipankista kansalliskirjaston lehtikokoelman suomenkielisistä lehdistä sekä 1990- ja 2000-luvun suomalaisista aikakaus- ja sanomalehdistä laajennettua hakua käyttäen. Aineiston keräämiseen ei tarvita erillistä lupaa, ja tulokset ovat jo valmiiksi anonymisoituja, eikä kukaan yksittäinen kielenkäyttäjä nouse esille. Tutkimani tapaukset ovat kielessä esiintyviä ilmiöitä, eikä kielenkäyttäjien tausta, status, ikä tai sukupuoli vaikuta tulokseen, sillä heidän taustansa ei tule minulle ilmi. Myöskään oma positioni tutkijana ei vaikuta aineiston analysoimiseen, sillä olen lähtenyt tekemään pro gradu -tutkimustani niin sanotusti nollasta. Minulla ei ole aiempia tutkimuksia aiheesta, eikä siten oma positioni ole vaikuttanut esimerkiksi aiheen tai aineiston valintaan. Oma kielitajuni vaikuttaa tuloksiin, mutta suhtautuminen aineistoon on neutraalia.

Kielipankista löytyy suuri määrä erilaisia puhe- ja tekstiaineistoja, ja olen hakenut oman aineistoni Kielipankin konkordanssihakuohjelman, Korpin, kautta. Päädyin tähän aineistoon, jotta tutkittava kieli olisi nyky-yleiskieltä. Lauseet olivat aineiston sisällä satunnaisessa järjestyksessä, ja kävin aineiston vielä käsin läpi. Tiedyt rakenteet toistuivat monesti, joten päätin, että yhden adposition täydennys voi toistua graduni aineistossa korkeintaan kolme kertaa (esim. *melkein kautta linjan*). Tämä osaltaan hieman vinouttaa aineistoa, mutta mielenkiinto onkin enemmän erilaisissa rakenteissa, niiden semanttisissa ryhmissä ja analysoimisessa kuin siinä, kuinka monta kertaa sama yhdistelmä löytyy aineistossa. Keräsin aineiston kesällä 2022.

Tutkimukseni on kvalitatiivinen, eli analysoin aineiston eri merkitysryhmiä. Aineiston olisi voinut jakaa monin eri tavoin tai jatkaa luokittelua paljon pidemmälle, mutta jaoin aineiston kolmeen semanttiseen ryhmään: spatiaalisiin, temporaalisiin ja abstrakteihin. Sen lisäksi tarkastelen skalaarisuuden kasvamista tai vähenemistä ja sitä, tarkastellaanko ajallista sijaintia kohti aiempaa vai myöhempää aikaa. Jako eri kategorioihin perustuu omaan kielitajuuni ja Ison suomen kieliopin kuvaukseen adpositioiden merkityssuhteista.

Spatiaalisia suhteita ilmaistaan useammin postpositioilla ja ajallisia suhteita prepositioilla (Huomo 2010), mutta suomessa on myös adpositioita, jotka voivat toimia sekä post- että prepositioina. Tällaisten bipositioidenkin postpositio- ja prepositiokäytöllä on eroja. Suomen kielen adpositioiden oletetaan syntyneen osa–kokonaisuus-rakenteesta, mikä selittää myös

sen, miksi postpositiot saavat yleensä genetiivitäydennyksen ja prepositiot partitiivitäydennyksen (Sadeniemi 1970, Grünthal 2003). Genetiivirakenteet hahmottavat entiteetit rajatuiksi, ja tyypillisesti kokonaisuuden ja osan välinen suhde on kiinteä. Partitiivirakenne puolestaan hahmottaa entiteetin rajaamattomaksi. (Leino 1993). Esimerkiksi *ympäri* voi toimia sekä post- että prepositiona, mutta sen merkitys on erilainen, kun se on osana postpositio- tai prepositiorakennetta. Timo Haukioja (1998: 221) käyttää esimerkkinä lauseita a) *Lapset juoksivat puiston ympäri* ja b) *Lapset juoksivat ympäri puistoa*. Haukiojan (mt.) mukaan a)-esimerkin ”genetiivillinen postpositiorakenne suhteuttaa muuttujan liikkeen predikaation alassa rajattuun kiintopisteeseen”, ja b)-esimerkki on puolestaan predikaation alassa rajaamaton. Näiden seikkojen takia olen pitänyt tarpeellisena käsitellä aineistoni post- ja prepositiorakenteita erikseen.

3.1 Prepositioiden jaottelu

Aineistostani puolet on *melkein* + prepositio -rakenteita. Hain prepositiorakenteet Korpista käyttämällä laajennettua hakua. Tein haun hakemalla sanaa *melkein* ja sanaluokalla adpositio, ja niiden oli sijaittava välittömästi vierekkäin. Tulokseksi sain *melkein keskelle tietä* -tyyppisiä rakenteita. Jaoin prepositiot semanttisiin ryhmiin: spatiaalisiin (ja sen alaryhmiin), temporaalisiin ja abstrakteihin. Ryhmittelyn perustana käytän Ison suomen kieliopin (§ 689) määritelmiä adpositioiden merkityssuhteista.

Hakutuloksien mukana oli myös sellaisia rakenteita, jotka eivät sopineet omaan käyttööni. Otin siis tuloksista satunnaisesti 150 rakennetta, jotka täyttävät sen kriteerin, että prepositiolla on genetiivi- tai partitiivitäydennys. Suurin osa keräämäni aineiston prepositiorakenteista saa partitiivitäydennyksen (107 kpl). VISK:n (§ 705) mukaan partitiivitäydennyksen saavat adpositiorakenteet ovat merkitykseltään abstrakteja. Ne kuvaavat temporaalisuutta, suuntaa tai jonkin puutetta.

Spatiaalisia merkityssuhteita kuvaavia prepositiorakenteita löytyy aineistostani 67 kappaletta, joista genetiivitäydennyksen saa 21 kappaletta ja partitiivitäydennyksen 46 kappaletta. Temporaalisia rakenteita on aineistossa 22, joista 17 saa genetiivitäydennyksen ja 5 partitiivitäydennyksen. Abstrakteja rakenteita on 61. Genetiivitäydennyksiä on 4 ja partitiivitäydennyksiä 57.

3.2 Postpositioiden jaottelu

Puolet aineistostani on vastaavasti *melkein* + postpositio -rakenteita. Tein haun Korpissa käyttämällä laajennettua hakua. Hakuehdot olivat *melkein*, mikä tahansa sana ja postpositio. Tulokseksi sain *melkein maan keskellä* -tyyppisiä rakenteita. Jaoin postpositiot samoihin semanttisiin ryhmiin kuin prepositiotkin, eli spatiaalisiin, temporaalisiin ja abstrakteihin.

Löydösten mukana oli myös sellaisia rakenteita, jotka eivät sopineet omaan käyttööni. Rakenteen sopivuuden kriteerinä on, että postpositiolla on yksisanainen genetiivi- tai partitiivitäydennys. Suurin osa aineiston postpositioilmauksista saa genetiivitäydennyksen (128 kpl). VISK (§ 701) mainitsee, että “genetiivitäydennyksen yleisin paikka on edussanan edellä”, joten aineisto on tasapainossa yleisten adpositioiden täydennysten sijamerkintätapojen kanssa. Moni genetiivitäydennyksen saava postpositio merkitsee väylällä liikkumista, kuten *halki, poikki, läpi, ali, yli, alla* ja *yllä*. (VISK § 702).

Spatiaalisia postpositioilmauksia on aineistossa 97 kappaletta, joista genetiivitäydennyksiä on 81 kappaletta ja partitiivitäydennyksiä 16 kappaletta. Temporaalisia esiintymiä on 17, joista vain yksi saa partitiivitäydennyksen, loput genetiivitäydennyksen. Abstrakteja merkityssuhteita kuvaavia tapauksia on 36 kappaletta, joista genetiivitäydennyksen saa 30 kappaletta ja partitiivitäydennyksen 6 kappaletta.

Seuraavassa luvussa esittelen eri merkitysryhmät ja analysoin aineistosta löytyviä adpositioita tarkemmin.

4 Merkitysryhmät

Olen jakanut keräämästäni aineistosta löytyvät rakenteet kolmeen semanttiseen ryhmään: spatiaalisiin, temporaalisiin ja abstrakteihin. Suurin osa aineistosta voidaan luokitella spatiaalisiksi ja temporaalisiksi ilmauksiksi. Moni temporaalinen ilmaus pohjautuu spatiaalisiin merkityksiin, mutta käyttö on kuvaannollista. Loput ilmaukset ovat abstrakteja. Abstraktit ilmaukset voivat kuvata mm. välinettä, additiivisia suhteita, arvoa, epämääräistä tekijää, syytä ja näkökulmaa (VISK § 689).

Spatiaaliset adpositioilmaukset kuvaavat suhteellista sijaintia. Tällainen esimerkki aineistossa on mm. *Hyvät lenkkimaastot alkavat melkein oven edestä*. Adpositio *edestä* ilmaisee, missä suhteessa *hyvät lenkkimaastot* sijaitsevat *oveen* nähden. Olen jakanut spatiaaliset ilmaukset vielä alaryhmiin: etäisyyttä, kattavuutta, suuntaa ja kohdennusta ilmaiseviin. Spatiaaliset ilmaukset voivat kuvata sijaintietäisyyttä muuttujan ja kiintopisteen välillä tai muuttujan ja kiintopisteen etäisyyttä näkökulmapaikasta (*apteekki sijaitsee melkein nurkan takana*), muuttujan kulkemaa matkaa suhteessa hakualueeseen (*melkein tunnelin läpi*), muuttujan kattavuutta hakualueesta (*melkein kautta Suomen*), muuttujan suunta-poikkeamaa vektorista, akselista tai tasosta (*melkein pitkin meridiaania*), tai muuttujan sijaintipoikkeamaa kohdennuspisteestä (*melkein keskellä aurinkoa*). (Huomo–Sivonen–Koivunen 2023.)

Temporaaliset adpositioilmaukset kertovat jostakin ajankohdasta tai jaksosta. Olen jakanut temporaaliset ilmaukset kolmeen alaryhmään: ajalliseen sijaintietäisyyteen (*melkein ihmisiän takana*), ajalliseen keston (*melkein läpi vuorokauden*) ja muuttujan ja kiintopisteen ajalliseen järjestykseen (*melkein ennen aamua*).

Abstraktit adpositioilmaukset voivat kuvata mm. välinettä, additiivisia suhteita, arvoa, syytä, näkökulmaa ja epämääräistä tekijää (VISK § 689). Abstraktia ilmausta tutkimusaineistossa edustaa esimerkiksi: *Kuten sanoin, on onnistumisen mahdollisuus vain 50 prosenttia, henkenne on melkein kohtalon varassa*.

4.1 Spatiaaliset merkitykset

Suurin osa aineiston adpositiorakenteista saa spatiaalisen merkityksen. Postpositioilmauksista 97 lausetta kuvaa spatiaalisista merkityssuhdetta ja prepositioilmauksista 67. Spatiaaliset suhteet voidaan jakaa edelleen neljään alaryhmään: etäisyyttä, kattavuutta, suuntaa ja kohdennusta ilmaiseviin. Termit *kattavuus* ja *kohdennus* tarvitsevat pohjustusta. Kattavuus (*coverage*) tarkoittaa sitä, kuinka suuri osa tarkoitteesta on mukana ilmaistussa relaatiassa.

Tarkoitteena voi toimia esimerkiksi adpositioilmauksen kiintopiste tai liikeväylä. Kattavuutta kuvaavia grammeja ovat mm. *läpi*, *pitkin* ja *yli*. Kohdennus (*targeting*) liittyy tarkentaviin grammeihin, joiden hakualue on suhteessa kohdennuspisteeseen. Tarkentavia grammeja ovat mm. *keskellä* ja *kohdalla*. Huumon (2019) mukaan “mitä lähempänä muuttuja on kohdennuspistettä, sitä korkeampaa skalaarisuuden astetta sijaintisuhde edustaa”.

Spatiaalisia ilmauksia, joissa on postpositiotäydennys, on aineistossani yhteensä 97 kappaletta. Alaryhmittäin niiden määrät jakautuvat seuraavasti: sijaintietäisyyttä kuvaavia on 36 kappaletta, suuntapoikkeamaa kuvaavia 28, hakualuekattavuutta kuvaavia 16, kuljettua matkaa kuvaavia 9 ja sijaintipoikkeamia kohdennuspisteestä 8.

Kun kuvataan sijaintietäisyyttä, voidaan aineistoni lauseista tarkastella neljää eri asiaa. Kuinka etäällä muuttuja on kiintopisteestä? Kuinka etäällä muuttuja on kiintopisteestä näkökulmapaikkaan suhteutettuna? Kuinka kauas muuttuja on edennyt liikesuunnassa, joka suhteutetaan kiintopisteeseen? Kuinka kaukana muuttuja on reitin loppupäähän suhteutettuna?

Kattavuutta ilmaisevissa lauseissa tarkastellaan muuttujan kattamaa alaa suhteessa kiintopisteeseen. Kun *melkein* esiintyy väyläadposition kanssa, se voi liittyä pistemäisen muuttujan kulkemaan osuuteen väylästä, mutta myös muuttujan kattamaan osuuteen väylästä. Silloin laaja-alainen muuttuja täyttää vähitellen koko väylän, mutta ei aivan loppuun asti.

Kun *melkein* määrittää suuntaa ilmaisevia adpositioita, se tarkoittaa yleensä poikkeamaa ilmaistusta suunnasta. Tällaisia tapauksia on aineistossani kolmenlaisia: (1) Muuttuja liikkuu lievästi eri suuntaan adposition ilmaisemasta suunnasta. (2) Muuttuja voi sijaita niukasti pois päin kiintopisteestä projisoidulta akselilta. (3) Vertikaaliakselilla sijaitseva muuttuja poikkeaa kiintopisteen määrittämästä tasosta.

- (1) Antennin suunta oli melkein pitkin meridiaania.
- (2) Kirjeen ojentaja seiso i hänen sivullaan tai melkein hänen edessään.
- (3) Toisin paikoin olivat sukset melkein veden alla ja toisinaan taas hienoisessa jäässä.

Eräät adpositiot asemoivat muuttujan sijainnin kohdennuspisteeseen. Esimerkiksi *keskellä* sijoittaa muuttujan kiintopisteen alueelle, ja *kohdalla* sijoittaa muuttujan kiintopisteen ulkopuolelle. *Melkein* sijoittaa muuttujan aivan keskipisteen viereen, jos se toimii *keskellä*-grammin astemäärittäen: *Se näkyy melkein keskellä aurinkoa tummana täplänä*. Muutkin

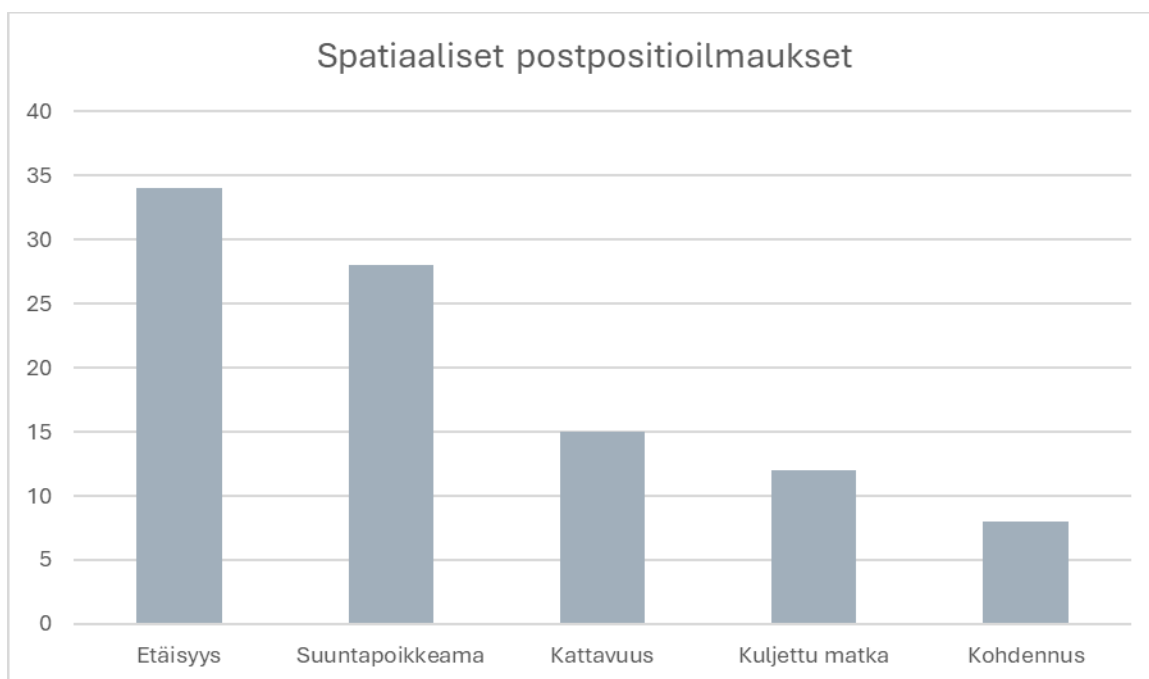
adpositiot voivat ilmaista keskipistettä (ja *melkein* siitä poikkeamista), mutta silloin tulkinta on tehtävä koko kontekstista:

- (4) Tällöin hyppäsi eräs palomies naapuritalon ikkunasta melkein rouvan päälle ja hävisi paloasemalle.

4.1.1 Spatiaaliset postpositioilmaukset

Suurin osa spatiaalisista postpositioilmauksista kuvaa muuttujan ja kiintopisteen välistä sijaintietäisyyttä (34 kpl). Toiseksi yleisin kategoria on muuttujan suuntaoikeama vektorista, akselista tai tasosta (28 kpl). Sen jälkeen yleisimmät virkkeet kuvaavat muuttujan kattavuutta hakualueesta (15 kpl), sitä seuraavat muuttujan kulkemaa matkaa suhteessa hakualueeseen (12 kpl) ja vähiten sijaintipoikkeamaa kiintopisteestä (8 kpl).

Kokonaisuudessaan partitiivitäydennyksiä on 16 kappaletta ja genetiivitäydennyksiä 81.

Kuva 1: Spatiaaliset postpositioilmaukset aineistossani luokiteltuna sen mukaan, millaisia merkitysryhmiä ne ilmaisevat.

Päällä

Eniten (14 tapausta) spatiaalisia ilmauksia on kuvattu *päällä*-postpositiolla ja *pää*-vartaloisen postposition koko paikallissijasarjalla. Esimerkissä (6) voidaan tulkita kyseessä olevan muuttujan sijaintipoikkeama kohdennuspisteestä, kun taas (5) kuvaa suuntaoikeamaa akselista.

- (5) Ei kai maa voi Suomesta näin vähissä olla, että kaikki linjat vedetään maittemme halki ja nyt jo melkein talon päältä.
- (6) Hän heittäytyi melkein tohtorin päälle.

Esimerkissä (5) muuttuja (*linjat*) on vertikaaliakselilla kiintopisteen (*talo*) lähellä. Mitä lähempänä muuttuja on vertikaaliakselilla kiintopistettä, sitä enemmän muuttuja on kiintopisteen *päällä*. Esimerkissä (6) taas kyse on muuttujan sijaintipoikkeamasta kohdennuspisteestä. Vaikka yleisimmät tarkentavat grammit lienevät *keskellä* ja *kohdalla*, voivat muutkin grammit toimia tarkentavina riippuen kontekstista. Tässä tapauksessa *päälle* on myös keskihakuinen, ja skalaarisuus kasvaa, mitä lähempänä kohdennuspistettä (tohtorin “keskipistettä”) ollaan.

Myöten

Toiseksi yleisin postpositio on *myöten* (12 tapausta), merkityksessä ‘johonkin asti yltäen’ (Wikisanakirja s.v. *myöten*).

- (7) Se painuu siihen melkein polvea myöten, ja lievästi suutahtaen vetäisemme saappaamme suonsilmäkkeestä ja jatkamme matkaa.

Näin ollen esimerkki (7) voisi tarkoittaa lähes samaa, jos sen kirjoittaisi muotoon *se painuu siihen melkein polveen asti*. Pia Päiviö (2007) on kirjoittanut suomen *asti-* ja *saakka-*partikkeleista, ja hänen mukaansa *asti* rajaa verbin ilmaiseman teon kestoa. *Myöten* esiintyy vain postpositiona.

Kaikki aineistoni *myöten*-ilmaukset kuvaavat muuttujan kattavuutta hakualueesta. ‘Johonkin asti yltäen’ on merkitykseltään rajattua toimintaa, joka päättyy tietyssä kohdassa. Se ei hyväksy avoimen skaalan astemääritteitä parikseen (**melko myöten*), eikä *myöten*-postpositio myöskään komparoidu. Kuitenkin *melkein*-astemääräite ilmaisee tapauksessa rajan, jota ei täysin saavuteta. Merkitys on siten sulkeisesti skalaarinen.

Tasalla

Tasalla-postpositioita löytyy aineistosta yhdeksän esiintymää. Ne kaikki kuvaavat tasopoikkeamaa vertikaaliakselilta, jossa muuttuja on asemoitu kiintopisteen määrittämään tasoon. *Tasalla*-postpositiolla kuvataan aineistossani aina vaakasuorassa olevia asioita (kaksiulotteisesti katsottuna), kuten katua, vedenpintaa tai maata.

- (8) Koettelin melallani sitä kohtaa, johon kanoottini kokka oli käynyt ja havaitsin, että kari oli melkein vedenpinnan tasalla.

Esimerkissä (8) vedenpinta on yläraja, jossa kari voi sijaita, ja alarajana on vesistön pohja. *Tasalla* on siis aineistoni esimerkeissä skalaariselta merkitykseltään keskihakuinen poikkeama vertikaaliakselilla.

Alapuolella

Alapuolella, *alla* ja niiden eri sijamuotoja löytyy aineistosta kahdeksan kappaletta.

Alapuolella viittaa muuttujan sijaintiin vertikaaliakselilla suhteessa kiintopisteeseen (suunta-poikkeama akselista) tai etäisyyteen kiintopisteestä (keskihakuinen).

- (9) Oravia oli runsaasti ja niihin sortuivat kaikki muut koirat paitsi Seuran Heila ja Viku, ja unohtumaton on se hetki, jonka vietin Vikun haukkuessa juhlistamassa metsästä melkein lintupuun alla.
- (10) Väliin pidettiin käsi avattuna, väliin suljettuna, välistä se oli koholla rinnan tasalla, ja välistä taas melkein vatsan alapuolella.

Esimerkissä (9) muuttujana ovat sekä kertojaminä että Viku. Esimerkistä ei saa täysin selville sitä, onko kertojaminä eli näkökulmahenkilö vai Viku-koira melkein lintupuun alla. *Lintupuun* on kiintopiste, jonka hakualue on puun oksien alapuolella maan tasolla. Näkökulmahenkilö eikä Viku-koira kumpikaan ole päässyt hakualueelle asti, vaan sijaitsevat approksimatiivisella alueella, jota kielellisesti ilmaisee *melkein*.

Esimerkissä (10) muuttuja on *käsi* ja kiintopiste *vatsa*. Käsi ei sijaitse heti vatsan alapuolella, vaan hieman kauempana. Tarkka suunta ei tule ilmi, mutta voidaan päätellä suunnan olevan rinnasta alaspäin, jolloin käsi jää vatsan kohdalle melko keskelle tai hieman vatsan yläpuolelle.

Edessä

Ete-vartaloisten postpositioiden ja niiden sisäpaikallissijamuotojen esiintymiä on aineistossani seitsemän kappaletta. Krista Teeri-Niknammoghadam (2021) on luokitellut *edessä*-adpositiolla erilaisia merkitystyyppisiä: ETUPUOLI, ESTE, LÄSNÄOLO, VAIKUTUS, TULEVAISUUS ja KOHDAKKAISUUS. Hänen mukaansa kiintopisteelle voidaan antaa etu- ja takapuoli, johon muuttujan sijaintia suhteutetaan.

- (11) Hyvät lenkkimaastot alkavat melkein oven edestä.
- (12) Siinä se nyt oli pihalla melkein hänen edessään ja katseli häntä ilkeästi.

Aineistoni esimerkit kuvaavat muuttujan ja kiintopisteen välistä sijaintietäisyyttä ja suunta-poikkeamaa vektorista. Esimerkissä (11) muuttuja on *hyvät lenkkimaastot*, ja ne sijaitsevat approksimatiivisella alueella kiintopisteeseen suhteutettuna. Kiintopiste on *oven edusta*. Esimerkissä (11) oven etupuoli määräytyy talon pääsisäänkäynnin mukaan. Skalaarisesti sulkeinen *melkein* aktivoi relaatioissa hakualueen, joka esimerkiksi (11) sijaitsee ihan lähellä ovea. Muuttuja jää kuitenkin juuri hakualueen ulkopuolelle, jolloin tilannetta ilmaistaan astemääritteellä *melkein*.

Esimerkissä (12) muuttuja on *se*, ja kiintopiste *hän*. *Hän*-pronominilla viitataan yleensä ihmiseen, joissain tapauksissa myös eläimiin. Kiintopisteen etupuoli määräytyy luontaisen viittauskehyksen mukaan: se on luontaisesti asymmetrinen, ja etupuoleksi käsitetään ihmisen kasvupuoli (Huumo 2021: 121). Esimerkissä (12) on kyse myös akselipoikkeamasta, sillä muuttuja ei ole suoraan kiintopisteen edessä akselitasolla, vaan poikkeaa siitä hieman. Skalaariselta merkitykseltään *edessä* on keskihakuinen.

Takana

Takana-adposition esiintymiä on aineistossani kuusi kappaletta. Niiden merkitys on päinvastainen *edessä*-adpositioon verrattuna: muuttujan sijaintia suhteutetaan kiintopisteen takapuoleen. Skalaarisesti *takana* on myös keskihakuinen.

- (13) Se on siinä vaiheessa jo puuduttava kokemus, mutta ei sitä voi oikein jättää väliinkään, kun melkein nurkan takana sijaitseva Suomen kulttuurikeskus sitä niin lämpimästi suosittelee.

Esimerkissä (13) sulkeinen astemäärite aktivoi hakualueen, joka alkaa heti nurkan takaosasta. Nurkan takaosa on tässä tapauksessa näkökulmahenkilöstä kauempana oleva puoli. Näkökulmahenkilöllä tarkoitetaan henkilöä, joka voidaan kuvitella tilanteeseen. Muuttuja, eli esimerkiksi (13) mainittu Suomen kulttuurikeskus, ei sijaitse heti hakualueella vaan juuri sen ulkopuolella approksimatiivisella alueella. Sitä ilmaisee astemäärite *melkein*.

Luokse

Luo-vartaloisen adposition muodot *luokse* ja *luona* esiintyvät aineistossani viisi kertaa. Ne kuvaavat sijaintietäisyyttä ja muuttujan kulkemaa matkaa.

- (14) Me olemme tulleet jo melkein kirjaston luokse.

Luona ei ilmaise sijaintisuuntaa ja on vain heikosti skalaarinen. Se ei sovi yhteen avoimen skaalan astemääritteiden kanssa eikä *luona* olemista voi kuvata asteittain (**erittäin luona*). *Melkein luona* luo relaatioon rajan, jota ei täysin saavuteta, jolloin se ilmentää sulkeista skaalaa.

Yli

Yli-grammista on aineistossani kaksi esiintymää, joista molemmat ilmaisevat muuttujan ja kiintopisteen välistä sijaintietäisyyttä. *Yli* on väyläadpositio, ja aineistossani molemmat sen esiintymät kuvaavat aitoa liikettä. Esimerkin (15) mukainen *yli*-postposition käyttö edustaa sulkeista skaalaa. Reunan *yli* voi joko mennä tai ei, eikä *yli* hyväksy avoimen skaalan astemääritteitä (**melko yli*).

- (15) Kun poika oli jo melkein reunan yli luistamassa, syöksyi isä alle ottaakseen — jos mahdollista — pojan ilmasta syliinsä.

Vieressä

Vieressä (kolme esiintymää) suhteuttaa muuttujan lateraaliakselille lähelle kiintopistettä, joten se on skalaariselta merkitykseltään keskihakuinen. Myös *rinnalla* esiintyy aineistossani kahdesti. Sitä voi verrata merkitykseltään *vieressä*-grammiin, kuten myös kerran esiintyvää adpositiota *äärelle*.

- (16) Vanhanaikainen, pyöreä syöksyränni oli melkein ikkunan vieressä.
- (17) 'Miles Eater' olisi seuraavassa sekunnissa ollut melkein sen rinnalla, mutta nyt se äkkiä jälleen kuin työntyi eteenpäin — sen nopeus lisääntyi, ja ero pysyi samana.
- (18) Tultuamme melkein aluksen äärelle, huikkasimme kaikin voimin, mutta emme saaneet minkäänlaista vastausta.

Ympäri

Ympäri (kolme esiintymää) ilmaisee kehämäistä väylää, ja se voi toimia sekä prepositiona että postpositiona. Se ilmaisee hieman erilaisia merkityksiä sen mukaan, sijaitseeko se täydennyksensä edellä vai jäljessä. Postpositiona toimivat väyläadpositiot kuvaavat luontevasti esimerkiksi aitoa liikettä ja muuttujan siirtymistä joko hakualueen puolelta toiselle tai etenemistä päistään rajaamatonta hakualueetta pitkin. (Huumo 2010: 541.)

- (19) Seikkailija Antti Arve on melonut Alaskan halki, kolunnut autolla Alaskasta Tulimaan kärkeen ja polkenut pyörällään melkein maailman ympäri.

Ympäri ei skaalaudu eikä salli määritteekseen avoimia astemääritteitä. Kun *melkein* esiintyy sen kanssa, saa se sulkeisen skalaarisuuden merkityksen. *Melkein ympäri* luo tilanteeseen rajan, jota ei ole täysin saavutettu, kuten maailman ympäri pyöräilyä esimerkissä (19).

Väliin

Väliin esiintyy aineistossani kolme kertaa. Niistä kaksi (21, 22) kuvaa muuttujan kulkemaa matkaa ja yksi (20) sijaintipoikkeamaa kohdennuspisteestä. Yhdessä esimerkissä on käytetty myös sanan *saakka* kanssa, *melkein korvien väliin saakka*. Se kuvaa *asti*-adposition tavoin rajaa, johon *asti* verbin ilmaisema teko tapahtuu.

- (20) Tonnin miinapommi melkein hartioitten väliin ja toista tuhatta konetta päällä.
- (21) Välillä näytti, että ne levittivät sukset melkein korvien väliin saakka.
- (22) Tasatahdin työnnon loppusysäyksessä painui pää alas melkein jalkojen väliin ja jokainen lykkäys vaikutti niin voimia kysyvältä kuin olisi se ollut viimeinen, mutta perille mies vaan tuli ja usein hyvin .

Välissä tarkoittaa kahden eri olion välissä olemista, jolloin välissä olemisen keskipisteestä poikkeaminen heikentää skalaarisuutta. Näin ollen *väliin* voidaan tulkita keskihakuiseksi.

Kohti

Kahdesti esiintyvä *kohti* ilmaisee muuttujan liikkeen tai orientaation suuntaa, ja se on bipositio. *Kohti*-grammi ei kerro, saavutetaanko kiintopiste vai ei.

- (23) Tähän saakka oli tie suuntautunut luoteista kohti, nyt se kääntyi melkein etelää kohti.

Se edustaa sulkeisen skalaarisuuden tyyppiä. *Kohti*-grammin tulkintaan liittyvät oleellisesti eri vektorit. Muuttujan toteutunutta liike- tai orientaationsuuntaa esittävä vektoria sanotaan *toteumavektoriksi*. *Ideaalivektori* osoittaa suoraan muuttujasta kohti kiintopisteen keskikohtaa. Kontaktisektori kattaa muuttujasta lähtevät toteumavektorit, joita noudattava liike johtaisi muuttuan ja kiintopisteen kontaktiin. (Huumo 2019: 17.)

Korkeinta skalaarisuusastetta edustaa toteuma- ja ideaalivektori, kun ne osuvat yhteen. Ideaalivektorista poikkeava toteumavektori edustaa taas matalaa skalaarisuutta.

Kontaktisektorille sijoittumattomat toteumavektorit jäävät hakualueen ulkopuolelle. *Melkein* kuvaa toteumavektoria, joka jää kontaktisektorin ulkopuolelle. (Huumo 2019: 17.)

Sisään

Sisään esiintyy aineistossani kaksi kertaa, ja se kuvastaa muuttujan kulkemaa matkaa sekä kattavuutta hakualueesta. *Sisä*-grammeista on kirjoittanut Krista Ojutkangas (2008), ja hän on tutkinut *sisä*-grammien ja sisäpaikallissijojen eroja. Ojutkankaan mukaan *sisä*-grammilla voidaan korostaa muuttujan ja kiintopisteen välisen suhteen poikkeuksellisuutta tai korostetaan sisäosaa. Esimerkissä (24) *sisään* on kuitenkin oleellinen osa lausetta, eikä varsinkaan sisäpaikallissijalla saa samaa merkitystä aikaiseksi. Ehkä allatiivimuoto *kämmenelle* olisi lähimpänä esimerkin mukaista merkitystä, mutta silloinkaan ei tulisi ilmi, onko kämmen auki vai suljettu. *Melkein* luo esimerkkilauseen (24) kämmenestä rajan, jonka sisälle kirja melkein mahtuu, mutta ei aivan.

- (24) Tämä melkein kämmenen sisään mahtuva kirja ei ole ilmeisesti ollut seurakuntakäytössä ja painoskin on ollut pieni, siinä siis syytä sen harvinaisuuteen.

Toisessa *sisään*-tapauksessa merkityksen voisi ilmaista sisäpaikallissijalla, mutta *sisään*-postposition käyttö korostaakin mudan sisäpuolelle joutumista. Mudan sisään on toki hieman hankalaa kokonaisuudessaan päästä, ja lause vaikuttaa liioittelulta. Tietysti *melkein* lieventää tilannetta, joka olisi ilman sitä melko mahdoton. Käytännössä lause siis ilmaisee, ettei possun kaivautuminen mutaan etene niin pitkälle, että se olisi kokonaan mudan peittämä.

- (25) Possu heittäytyy vesilätäkköön ja kaivaa itsensä melkein mudan sisään.

Sisä-grammi hahmottuu prototyyppisesti säiliömäiseksi tilaksi, mutta sitä voidaan myös käyttää kontrastina yhdessä vastakohtaista sijaintia kuvaavan ilmaisun kanssa (Ojutkangas 2008: 385). *Melkein* lieventää relaatiota eli aiheuttaa sen, ettei *sisä*-grammin hakualueelle aivan päästäkään. Silloin muuttuja jää niukasti ulkopuolelle. Niinpä käsitän *sisä*-grammit sulkeista skaalaa edustaviksi, jos niiden määritteenä on approksimatiivinen *melkein*. Jos kiintopisteen sisäpuolelle on kuitenkin jo päästy, *sisä*-grammi komparoituu (esim. *sisempänä*). Aineiston esimerkeistä tulee kuitenkin hyvin ilmi, kuinka *melkein*-astemääräte jättää muuttujasta vähintäänkin osan kokonaan ulkopuolelle, jolloin sisällä olemista voidaan pitää rajana, joka joko ylitetään tai ei.

Läpi

Myös *läpi* esiintyy spatiaalista merkitystä kuvaavana postpositiona aineistossani kahdesti, ja molemmat *läpi*-preposition sisältävät lauseet ilmaisevat muuttujan kulkemaa matkaa suhteessa hakualueeseen. Adpositiona se saa täydennykseksen genetiivimuotoisen

substantiivin. Kun *läpi* toimii postpositiona, se ilmaisee päätepisteeseen saapumista, kun taas prepositiona se luo vaikutelman edestakaisin kulkemisesta. (Lehismets 2014: 355–356).

- (26) Bonavena tähtäsi vasemmalla koukulla ja sen jälkeen oikealla, mutta ei osunut kummallakaan ja lensi melkein köysien läpi.

Läpi on keskihakuinen, jonka maksimirajana voidaan pitää *läpi*-adposition kuvaaman väylän toista päätä, jota ei nyt *melkein*-astemääritteen takia saavuteta.

Keskellä

Keskellä esiintyy postpositiona kahdesti. Se on kuitenkin muita aineistoni adpositioita yleisimmin prepositiona käytetty, ja käsittelenkin sitä tarkemmin heti seuraavan alaluvun alussa. Esimerkissä (27) *keskellä* kuvaa tyypilliseen tapaan muuttujan poikkeamaa keskipisteestä, ja se on keskihakuinen grammi.

- (27) Maisemat vastaavat melkein maan keskellä Saimaan selkien Punkaharjun maisemia.

Pitkin

Pitkin-postpositio esiintyy aineistossani vain kerran. *Pitkin* ilmaisee tavallisesti rajaamatonta kiintopisteväylää. Adpositioiden varsinainen tehtävä on ilmaista niiden omaan kiintopisteeseen suhteutuvaa kokonaisväylän osaa, jota sanotaan kiintopisteväyläksi. Postpositiona *pitkin* antaa kuvan tiettyyn määränpäähän suuntautuvasta liikkeestä, ja sen merkityserot postpositio- tai prepositiokäytössä ovat hyvin eriytyneet. (Huumo 2010: 542.)

- (28) Mutta ei hellittänyt Sukkela taistelua sittenkään, vaan hypähti kivi kuurassaan linnun kimppuun ja iski sitä niin että lintu pökertyi ja vaappui melkein maata pitkin pitkän matkan päähän.

Mielestäni aineistoni esimerkki on hieman epätavallinen *pitkin*-postposition käyttöesimerkki. Maata *pitkin* voi toki edetä (vs. *merta pitkin*), mutta *melkein* muuttaa tulkintaa niin, ettei esimerkissä puhuta samanlaisesta tilanteesta kuin silloin, jos lintu vaappuisi esimerkiksi *melkein peltoa pitkin*. Pelto on rajattu alue, joka loppuu jossain kohtaa, samoin vaikkapa meri. Maa puolestaan jatkuu rajattoman pitkään, *melkein* loputtomasti, jos kyse on maan pinnasta ylipäätään. Niinpä *melkein maata pitkin* on mielestäni kummallinen ilmaus – missä sitten voi vaappua, jos ei maata *pitkin*? Tämän yhden esimerkin perusteella en siis tee tulkintaa siitä, millaista skalaarisuutta *pitkin* edustaa, sillä en pidä esimerkkiä tarpeeksi tyypillisenä, tai

vaihtoehtoisesti tarvitsisin enemmän kontekstia siitä, mitä ”maalla” tarkoitetaan juuri tässä yhteydessä.

Kautta

Kautta-postpositiolla voi Kielitoimiston sanakirjan (2006) mukaan olla monta eri merkitystehtävää. Se voi ilmaista paikkaa, välittäjää tai välivaihetta, sillä voidaan ilmaista keinoa tai tapaa, tai se voi tarkoittaa ‘johonkin vedoten, jonkun nimessä’. (Seppälä 2010: 46). *Kautta* voi toimia sekä pre- että postpositiona. *Kautta*-adpositiota kognitiivisesta näkökulmasta ovat tarkastelleet ainakin Piia Seppälä (2010) ja Tuomas Huumo (2010). Aineistossani kerran esiintyvä *kautta* ilmaisee muuttujan kulkemaa matkaa suhteessa hakualueeseen.

(29) Laiturille pitää kiertää pohjoisesta melkein Kurkiniemen kautta.

Lauseessa kuvataan tilannetta, jossa laiturille on kierrettävä melko kaukaa, *melkein Kurkiniemen kautta*. *Kautta*-lausekkeella ilmaistaan reittiä, joka alkaa jostakin alkupisteestä ja jota pitkin kulkeminen saavuttaa halutun määränpään (Seppälä 2010: 48). Se on skalaarisuudeltaan sulkeinen. Esimerkissä (29) asemoidaan kuljettavaa reittiä suhteessa Kurkiniemen kautta kulkevaan reittiin, mutta todetaan, ettei aivan niin suurta poikkeamaa tarvitse tehdä.

Kanssa

Kanssa on tyypillisesti abstraktia merkitystä kuvaava adpositio, mutta esimerkkilauseen tulkitsin silti spatiaalisia suhteita kuvaavaksi. Se ei kuitenkaan perusmerkitykseltään kuvaa tilasuhteita, eikä *kanssa* ei luonnollisesti esiintynyt muuten spatiaalisten rakenteiden kanssa. Esimerkin (30) voi tulkita edustavan suunta-poikkeamaa. *Melkein* liittyy ’samaan suuntaan’ eikä suoraan *kanssa*-adpositioon.

(30) Polvi työntyy yhä eteenpäin, jotta reisi on melkein maan kanssa samassa suunnassa polven ollessa kauimpana edessä.

Poikki

Aineistossani kerran esiintyvä *poikki* on myös väyläadpositio, joka saa aina täydennykseensä genetiivin. Väyläadpositiot kuvaavat molemmista päistä avointa väylää, jolla olio liikkuu. Esimerkkilauseen kiintopisteväylä (huone) on merkitykseltään rajattu, ja myös täydennyksen genetiivimuoto vahvistaa rajattuuutta. (Huumo 2010: 542.)

(31) Pitkä myyntipöytä ulottui melkein huoneen poikki.

Poikki-postpositiolla on esimerkissä lähes samanlainen merkitys kuin 'päästä päähän'. Se ei komparoidu eikä se hyväksy avoimia astemääritteitä parikseen. Tulkitsen *poikki*-adposition skalaarisuudeltaan sulkeiseksi.

Perässä

Perässä on frontaaliakselin grammi, ja se esiintyy postpositioaineistossa kerran. Huumon (2021: 148) mukaan liikegrammien suhteen merkittävä tekijä on ”kiintopisteestä projisoitu lateraalinen akseli, joka liikkuu kiintopisteen mukana samaan suuntaan sen kanssa.” Liikkuva lateraaliakseli jakaa ympäristön kahteen osaan, ETU- ja TAKA-alueeseen, jotka määräytyvät lateraaliakselin liikesuunnan mukaan. *Perässä* ilmaisee muuttujan olevan samaan suuntaan liikkuvan kiintopisteen TAKA-alueella. Kelloniemen (2018: tiivistelmä) mukaan *perässä*-grammiin liittyy pyrkimys etenemiseen ja kiintopisteen sijainnin saavuttamiseen, ja se ilmaisee neutraalisti ajankohtien tai tapahtumien peräkkäisyyttä. *Melkein* korostaa ajallista välimatkaa muuttujan ja kiintopisteen välillä.

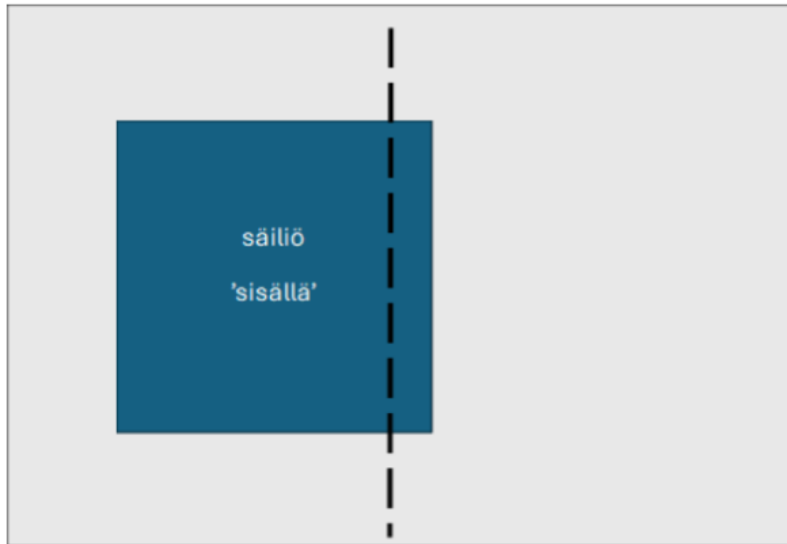
(32) Eräs iso tukkilainen tuli tänne melkein teidän perässänne ja kertoi aivan toista.

Perässä-grammin skalaarisuus on sulkeista ja keskihakuista. Sen ja muiden vastaavien liikegrammien skalaarisuus määräytyy liikesuunnan perusteella (Huomo 2021: 148).

Ulkopuolella

Ulkopuolella-grammi implikoi muuttujan olevan hakualueen rajojen ulkopuolella, aineistoni esimerkissä perhepiirin. *Melkein* muuttaa merkitystä niin, ettei rajoja ole täysin ylitetty. Grammin voi tulkita sulkeista skalaarisuutta edustavaksi, sillä jos hakualueen ulkopuolelle ei ole päästy, sijaitaan silloin sisäpuolella. Semanttinen merkitys on vastakkainen *sisä*-grammin kanssa, jota käsittelin aiempana.

(33) Toiseksi syntyy ja ilmenee Thibault'n perheen piirissä — ja melkein sen ulkopuolella, sikäli kuin nuorin poika kasvaa ja kehittyy — uusi henki...

Kuva 2: Säiliö on entiteetti, jonka sisällä voidaan sijaita. Harmaa tausta esittää 'ulkopuolta'. Musta katkoviiva esittää muuttujan sijaintia silloin, kun se sijaitsee "melkein säiliön ulkopuolella".

Yllä

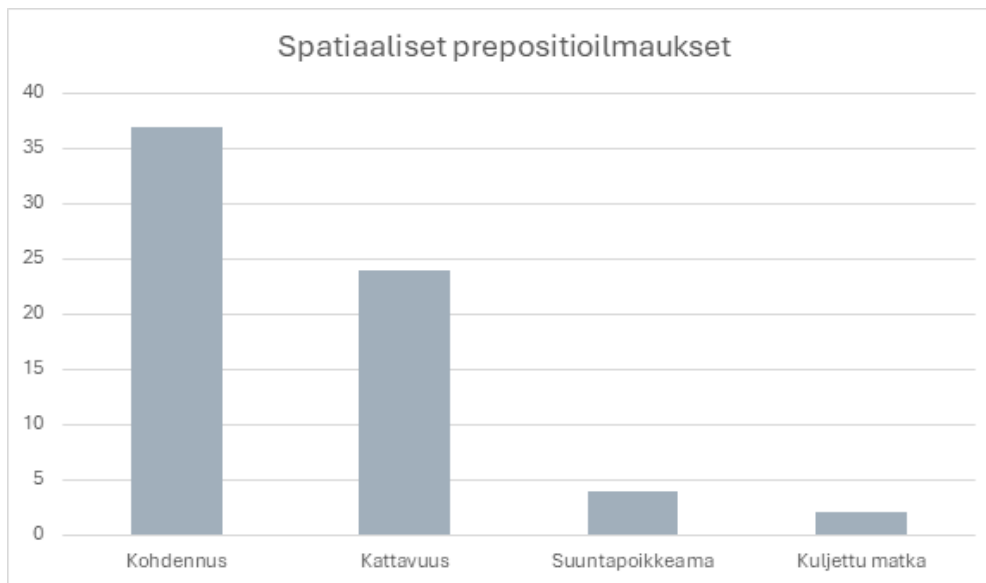
Yllä-grammi esiintyy aineistossani kerran, ja se kuvaa *melkein*-astemääritteen kanssa poikkeamaa vertikaaliakselilta. Skalaarista merkitystä voidaan pitää keskihakuisena, jos muuttuja suhteutetaan akseliin. *Yllä* voi esiintyä postposition lisäksi myös adverbialina.

(34) Aivan videon lopussa lähin lentokone on melkein helikopterin yllä.

Yllä on yhteensopiva vain sulkeisen skaalan astemääritteiden kanssa, koska se voi saada täydennyksekseen vain genetiivin, joka ei muutenkaan hyväksy avoimen skaalan astemääritteitä parikseen. (Huumo 2021: 136–138.)

4.1.2 Spatiaaliset prepositioilmaukset

Spatiaalisia prepositioilmauksia on 67, joista partitiivitäydennyksen saa 46 kappaletta ja genetiivitäydennyksen 21 kappaletta. Aineistossa ei ole yhtäkään sijaintietäisyyttä kuvaavaa rakennetta. Suurimman osan spatiaalisista prepositioilmauksista luokittelin kuvaavan muuttujan sijaintipoikkeamaa kohdennuspisteestä (37 kpl). Seuraavaksi eniten rakenteet kuvasivat muuttujan kattavuutta hakualueesta (24 kpl). Kolmanneksi eniten kuvattiin muuttujan suuntapoikkeamaa vektorista, akselistä tai tasosta (4 kpl) ja vähiten muuttujan kulkemaa matkaa suhteessa hakualueeseen (2 kpl).

Kuva 3: Spatiaaliset prepositioilmaukset aineistossani luokiteltuna sen mukaan, millaisia merkitysryhmiä ne ilmaisevat.

Keskellä

Aineistossa kaikissa muuttujan sijaintipoikkeamaa kohdennuspisteestä kuvaavissa ilmauksissa käytetään *keskellä*-grammia (37 tapausta), joka on tarkentava grammi. Tarkentavien grammien hakualue on kuin tähtäin, jossa muuttuja sijaitsee kohdennuspisteen ympärillä. *Keskellä* on bipositio, joka voi siis toimia sekä pre- että postpositiona sekä partitiivi- ja genetiivitäydennyksen kanssa. (Huomo 2019, 2021.)

- (35) Kun laulujuhlapaikka sijaitsee nyt melkein keskellä maata, niin on odotettavissa, että näihin juhliin osallistuvien kuorojen määrä on suurempi kuin koskaan ennen.

Keskellä-grammin skalaarisuus on keskihakuista: mitä lähempänä muuttuja on kohdennuspistettä, sitä korkeampi skalaarisuuden taso on. Kun *keskellä* toimii prepositiona, sen merkitys on 'sijaita jonkin keskipisteessä'. (Huomo 2019: 21–23.) Esimerkissä (35) maalla viitataan todennäköisesti Suomeen, eli laulujuhlapaikka sijaitsee melkein keskellä Suomea. Mitä lähempänä Suomen keskipistettä sijaitaan, sitä suurempi skalaarisuus on. *Melkein*-astemääräite asemoi muuttujan approksimatiiviselle vyöhykkeelle, jolla tarkoitetaan aluetta, joka sijaitsee tarkastelusuunnassa välittömästi ennen varsinaista minimi- tai maksimirajaa (Huomo 2022: 12).

Kautta

Prepositioilmauksina *kautta*-lausekkeet ilmaisevat tyypillisesti imperfektiivistä väylää. Prepositiorakenteissa kiintopiste voidaan tulkita rajaamattomaksi tai rajoiltaan epäselväksi, jolloin se vaikuttaa myös lauseen aspektiin. Omassa aineistossani *kautta*-prepositiolausekkeet ilmaisevat merkitystä 'koko jonkin alueen kattaen'. (Huumo 2010, Seppälä 2010, KS 2006). *Kautta*-lausekkeita on aineistossani 11 ja ne ilmaisevat muuttujan kattavuutta hakualueesta.

- (36) Viime syyskesällä alkanee ja yhtäjaksoisesti aina myöhään syksyyn jatkuneet, melkein *kautta* maan ulottuneet sateet, häiritsivät viljelyskasvien sadon valmistumista ja vaikeuttivat erittäin pahasti sen korjuuta ja talteenottoa.

Kautta-preposition skalaarisuus on sulkeista.

Ympäri

Ympäri-prepositioita on aineistossani kymmenen kappaletta, joista suurin osa kuvaa muuttujan kattavuutta hakualueesta. Esimerkin (37) olen sijoittanut muuttujan kulkemaa matkaa kuvaavien kategoriaan.

- (37) ... jolla voi matkustaa melkein *ympäri* koko Euroopan kuukauden aikana.

Ympäri voi myös toimia prepositiona sekä postpositiona, ja sekin ilmaisee hieman erilaisia merkityksiä sen mukaan, sijaitseeko se täydennyksensä edellä vai jäljessä.

Prepositioilmauksessa *ympäri* kuvaa hajanaista liikettä tai kiintopisteen sisäpuolella sijaitsemista. Myös täydennyksen sijavaihtelulla koetaan olevan merkityseroa (esim. Haukioja 1998, Lestrade 2009), jolloin partitiivitäydennys merkitsisi kvantitatiivista ja aspektuaalista rajaamattomuutta. Muita adpositioita tarkastelemalla on kuitenkin todettu (*kautta* ja *pitkin*, Leino 1993), että post- ja prepositioilmauksissa on merkityseroja, vaikka täydennyksen sija ei muutu. Näin ollen voidaan pitää todennäköisenä, että epämääräisyyden merkitys johtuu nimenomaan prepositiokäytöstä eikä täydennyksen sijavaihtelusta. (Huumo 2010.)

- (38) Voi olla, ettemme kaikkia heitä enää näe, sillä hajaannuttiinhan melkein *ympäri* Suomenniemen.

Esimerkissä (38) maksimirajana toimivat Suomenniemen rajat, joihin asti ei kuitenkaan joka suunnasta hajaannuta – sen ilmaisee *melkein*. Lause on siis skalaarisuudeltaan sulkeinen.

Läpi

Läpi (kolme tapausta) voi toimia prepositiona ja postpositiona, mikä on tavallista suuntaa tai väylää ilmaiseville adpositioille. Väylät voidaan luokitella neljään eri kategoriaan: siirtymäväylään, sijaintiväylään, esiintymisväylään ja prosessiväylään.

Siirtymäväyläilmauksissa muuttujan sijainti vaihtuu muuttujan liikkua lokaatiosta toiseen. Sijaintiväyläilmauksessa kuvataan muuttujan sijaintia jossakin, ja siihen liittyy fiktiivinen liike. Fiktiivinen liike liittyy myös esiintymisväyläilmaukseen ja prosessiväyläilmaukseen. Esiintymisväyläilmauksissa muuttuja on jakautunut koko väylälle, ja prosessiväyläilmauksissa muuttuja osallistuu johonkin prosessiin. (Lehismets 2014: 23–24.)

Aineistoni *läpi*-ilmauksista kaksi voidaan luokitella siirtymäväylää ilmaiseviksi ja yksi prosessiväylää ilmaisevaksi. *Läpi*-konstruktiot saavat usein merkityksen jostain esteestä reitillä, mutta aineistoni lauseissa en sellaista tulkitse.

- (39) Ilman ajokorttia ajoi suomalainen nuorukainen ystävänsä kanssa melkein läpi Ruotsin, ennen kuin poliisi otti heidät kiinni.

Läpi-grammi on keskihakuinen Ruotsin rajoihin suhteutettuna, sillä mitä enemmän Ruotsin rajojen sisällä on kuljettu, sitä suurempi matka hakualueesta on kuljettu. Skalaarisuuden intensiteetti siis kasvaa kohti maksimirajaa kulkiessa.

Pitkin

Adpositio *pitkin* ilmaisee rajaamatonta kiintopisteväylää ja saa täydennyksekseen rajaamattomuutta ilmaisevan partitiivin aineistossani. Aineistossani *pitkin*-prepositioita on kolme kappaletta ja ne edustavat kaikki suuntaoikeamaa vektorista, akselistasta tai tasosta.

- (40) Antennin suunta oli melkein pitkin meridiaania.

Melkein-astemäärä erottaa antennin suunnan hieman pois päin meridiaanista. Näin ollen *pitkin*-grammi saa keskihakuisen suuntaoikeaman merkityksen: skalaarisuus kasvaa, mitä lähempänä ideaalivektoria eli meridiaania ollaan.

Vasten

Spatiaalisissa ilmauksissa on yksi *vasten*-prepositiolla muodostettu virke, vaikka Kielitoimiston ohjepankin ([Post- ja prepositiot: mistä niitä tulee?](#)) mukaan *vasten* voi toimia vain postpositiona (esimerkiksi *seinää vasten*). Aineistoni esimerkissä on kieltämättä abstraktin merkityksen vivahde, joka voisi selittää prepositiokäytön. Kuitenkaan ilmaus ei kuulosta omaan korvaani kielen vastaiselta.

- (41) Täytyi matka pitkiä kiertelemisiä välttämättä suunnata melkein vasten tuulta.

Esimerkissä (41) on kyse suuntaa vastaan olemisesta. Tuulella on suunta, ja *vasten tuulta* tarkoittaa liikkujan kulkevan vastakkaiseen suuntaan kuin tuuli. *Melkein* kuvaa pientä poikkeamaa liikkujan ja tuulen välisestä suhteesta. Tässä tapauksessa voidaan ajatella *vasten-*grammin merkityksen olevan lähellä *kohti-*grammia.

Yli

Yli-adpositio voi toimia sekä pre- että postpositiona. Se voi sisältää merkityksen jonkin esteen ylittämisestä, mutta näin ei esimerkiksi (42) ole. Kyse on enemmänkin kiintopisteelle osittain levittäytymisestä. (Lehismets 2014: 29.) Aineistoni esimerkissä on kyse otsikon ulottumisesta sivun laidasta laitaa, jolloin se pysyy kiintopisteväylän sisäpuolella, mutta täyttää koko kiintopisteväylän.

- (42) ... liittyi Jacques Bourgeois'n konserttiarvosteluun, jonka melkein yli sivun ulottuva otsikko ...

Myös *yli*-grammin skalaarisuutta voidaan pitää sulkeisena. Rajan (tässä sivun reunan) yli joko ulotutaan tai ei ulotuta, ja *melkein*-astemäärittteen vuoksi rajaa ei täysin saavuteta.

4.2 Temporaaliset merkitykset

Adpositiorakenteilla voidaan ilmaista sijaintia jonkin ajanjakson alussa, lopussa, aikana, sitä ennen tai jälkeen, tai useamman ajanjakson välissä. Ison suomen kieliopin mukaan ”temporaalisissa ilmauksissa adpositiot suhteuttavat tilanteen substantiivilla tai numeraalilla ilmaistuun ajankohtaan tai -jaksoon melko epämääräisesti”. (VISK § 689.)

Temporaaliset ilmaukset voidaan ajatella spatiaalisten merkitysten metaforisiksi laajentumiksi. Siten ne voivat ilmaista ajallista etäisyyttä, ajallista kestoja ja muuttujan ja kiintopisteen välistä ajallista järjestystä. (Huomo–Sivonen–Koivunen 2023.) Temporaaliset ilmaukset voivat sisältää liikemetaforia, joissa ajan eteneminen esitetään jonkinlaisena liikkeenä. Liikkuja voi olla joko aikaenteetti itse, tai ajan kokeva ihminen, jota voidaan nimittää *egoksi*. Liikkuvan egon metaforissa ihminen kulkee ajassa menneisyydestä kohti tulevaisuutta. Liikkuvan ajan metaforat voidaan puolestaan jakaa edelleen kahteen alaryhmään: egokeskiseen liikkuvaan aikaan ja jonometaforiin. Egokeskisessä liikkuvassa ajassa mukana on egon näkökulma, esimerkiksi *Joulu lähestyy [egoa]*. Jonometaforiissa aikaenteettien keskinäinen järjestys ilmaistaan samansuuntaisena liikkeenä, eikä sitä

suhteuteta egon näkökulmapaikkaan, kuten *Nimipäiväni on ennen joulua*. (Huumo 2024: 157.)

Väyläadpositioilla ilmaistavat temporaaliset rakenteet voidaan jaotella seuraaviin tyyppeihin: siirtymäväylä, sijaintiväylä, esiintymisväylä, prosessiväylä, kasvuväylä ja hybridiväylä. Ne pohjautuvat spatiaalisiin väylätyyppeihin. Tyypittely perustuu Huumon (2010) tekemään malliin, joka perustuu Alhoniemen (1978) tekemään terminatiivisten ilmausten ryhmittelyyn.

Temporaalisia postpositioilmauksia on aineistossani 17 kappaletta ja prepositioilmauksia 22. Temporaalisia ilmauksia voidaan ajatella spatiaalisten ilmausten metaforisiksi laajentumiksi, ja ne kuvaavat ajallista etäisyyttä, ajallista kestoa aikaväylällä ja muuttujan ja kiintopisteen ajallista järjestymistä.

Ajallisen etäisyyden ilmauksissa muuttuja on ajassa melkein kiintopisteen mitan verran etäällä näkökulmahenkilön nykyhetkestä. Postpositiorakenteissa ajallista sijaintietäisyyttä ilmaisee kolme lausetta, prepositiorakenteissa kaksi. Kestoa aikaväylällä kuvaa 11 postpositiorakennetta ja 16 prepositiorakennetta. Ajallista järjestystä kuvaa kolme postpositiorakennetta ja neljä prepositiorakennetta. Määrissä ei ole siis suurta vaihtelua post- ja prepositioilmausten välillä.

Temporaalisissa postpositioilmauksissa suurin osa täydennyksistä on genetiivissä ja vain yksi partitiivissa. Aineistossani esiintyy kahdeksan eri adpositiota, joista eniten esiintyy *ympäri* ja *verran*. *Perään*-postpositioilmauksia löytyy kaksi ja loppuja adpositioita jokaista yksi.

Suurin osa postpositioilmauksista kuvaa ajallista kestoa (11 kpl). Kaikki *ympäri*-postpositiot (6 kpl) kuuluvat ajallista kestoa ilmaiseviin lauseisiin.

- (43) He ovat myös erittäin rennon ja levänneen oloisia, vaikka edellisenä aamuna yhdeksältä alkanut työpäivä venähti melkein kellon ympäri.

Esimerkissä ja muissa *kellon ympäri* -ilmauksissa viitataan kahteentoista tuntiin, jolloin kellon viisarit ovat menneet kellon ympäri kerran. Approksimatiivinen *melkein* viittaa siihen, ettei kahtatoista tuntia ole aivan saavutettu. Aikaa tarkastellaan siis aiemmasta ajankohdasta (edellisenä aamuna yhdeksältä alkanut) kohti tulevaisuutta. Esimerkki (43) edustaa puiteväylää, joka spatiaalisissa ilmauksissa tarkoittaa, että tilanne esiintyy kaikissa väylän osissa täyttäen väylän alan. Kun kyseessä on temporaalinen ilmaus, eivät eri osat voi toteutua samanaikaisesti. Temporaalisissa puiteväylissä voidaan kuitenkin ajatella sijainnin aikaväylällä olevan staattista, ja kestoa mitataan veridikaaliajassa eli kirjaimellisesti

ymmärretyissä ajassa. Näin ollen *melkein kellon ympäri* tulkitaan geneerisesti, ja työpäivä jakautuu tasaisesti (melkein) kellon ympäri joka tunnille. Kognitiivinen kielioppi käyttää geneerisestä tulkinnasta termiä *virtuaalinen taso*. Geneerisessä puiteväylätulkinnassa kalenterin kuvaama aika käsitteistetään väyläksi, ja aikaentiteettien kesto jatkuu muuttumana veridikaaliajassa.

Kaikki aineistoni neljä temporaalista *verran*-esiintymää kuvaavat nekin ajallista kestoa. *Verran* on ISK:n (§ 689) mukaan abstraktia merkityssuhdetta kuvaava postpositio, mutta itse tulkitsen aineistoni *verran*-ilmaukset temporaalisiksi. *Verran* on myös kvantifioiva, määrää kuvaava postpositio.

- (44) Palomiehet kaivoivat maata melkein tunnin verran päästäkseen ohjaamoon sisälle.
- (45) Intellektuaaliset ja eksistentiaaliset madot ovat syöneet niiden totuuden rippeetkin, onhan niillä ollut siihen aikaa melkein ihmisiän verran.

Suurin osa *melkein tunnin verran* -tyyppisistä ilmauksista viittaavat tulkintani mukaan tulevaan aikaan. Kuten esimerkeistäkin näkyy, ilmauksella tarkoitetaan kasvavaa aikamäärää – maata kaivettiin melkein tunnin ajan.

Kolmanneksi eniten aineistossani esiintyi *perään*-postpositioita. Molemmat ilmaukset ovat *melkein vuoron perään* -tyyppisiä. Tällaiset ilmaukset kuvaavat ajallista järjestystä melko abstraktisti.

- (46) Avausjakso mentiin tasaisesti ja maaleja tehtiin melkein vuoron perään.

Molemmissa *melkein vuoron perään* -ilmauksissa tarkastelusuunta on aiemmasta myöhempään. Heti edellisen vuoron loputtua tehdään maaleja uudestaan, eli skannaus aloitetaan aiemman vuoron alusta kohti loppua ja seuraavaa vuoroa. Ilmaisuu on kielikuvamainen, eikä vuorojen jäsentyminen selkeästi ole kovin realistista. Esimerkissä (46) on kyse LIIKKUVAN AJAN metaforasta, tarkemmin JONOMETAFORASTA, jossa tapahtumia ei suhteuteta EGOON. Mooren (2014) mukaan LIIKKUVAN AJAN etu- tai takapuoli määräytyy liikkeen suunnan mukaan. Esimerkkinä hän käyttää vieriviä palloja, joiden suuntaisuus ilmenee siitä suunnasta, mihin ne ovat pyörimässä.

Seuraavaksi kerron aineistoni sellaisista postpositioista, joita on esiintynyt temporaalisissa ilmauksissa vain kerran. Niitä ovat *takana*, *sisällä*, *ennen*, *päästä* ja *lähtien*. *Takana* kuvaa ensisijaisessa käytössään spatiaalista sijaintia, mutta sen käyttö on laajentunut temporaalisiin

merkityksiin. Esimerkki (47) kuvastaa siis ajallista etäisyyttä, jonka mittarina on ihmisikä, ja tarkastelusuunta on kohti menneisyyttä.

- (47) Tämä sinänsä absurdi juttu on pieni mutta osuva esimerkki siitä, miten vaikeaa melkein ihmisiän takana olevaa sotaa on vieläköän ajatella vain historiana.

Ajallista kestoa ilmaisee *melkein kuukauden sisällä* -ilmaisu, jossa ilmauksen hakualue on yksi kuukausi. Yleensä *melkein* kuvaa tilannetta, jossa ilmaistava suhde jää vajaaksi.

Esimerkin (48) tyyppisessä tilanteessa kuitenkin kuukauden rajojen yli on hieman jo menty.

Tarkastelusuunta on kohti tulevaa.

- (48) Myöhäisen ja sen vuoksi arvattavasti myös tavallista lyhyemmän talven takia ruuhkautuvat kaikki talvikilpailut, hiihdot, mäenlaskut ja lukuisat jääpallottelut pidettäväksi melkein kuukauden sisällä.

Esimerkki (49) kuvaa ajallista järjestystä, jossa Smirnovin ja Fulvio Valbusan maaliin saapumisjärjestyksen ajallinen ero on ollut vajaan minuutin. Minuutin rajaa ei kuitenkaan saavuteta, ja tarkastelusuunta on kohti aiempaa aikaa. Valbusan maaliintuloaika on kiintopiste, johon muuttuja suhteutetaan. Muuttuja on Smirnovin maaliintuloaika.

- (49) Smirnov lähti 15 kilometrin perinteisen hiihtotavan lenkille ensimmäisenä ja tuli maaliin melkein minuutin ennen Italian Fulvio Valbusaa.

Päästä-postpositio löytyy temporaalisista ilmauksista seuraavanlaisena:

- (50) Oikeestaan melkein kuukauden päästä siitä (---) mies sai työharjoittelupaikan (---).

Lause kuvaa ajallista etäisyyttä – on kulunut melkein kuukausi, ennen kuin mies sai työharjoittelupaikan. Kuukauden rajaa ei ole kuitenkaan saavutettu, joten työharjoittelupaikka on saatu hieman ennen kuukauden kulumista lähtöajankohdasta. Näin ollen selauksen suunta on myös kohti myöhempää aikaa.

- (51) Nainen tuli sairaalaan lähes kaksi viikkoa sitten, ja melkein alusta lähtien epäiltiin hänen saaneen tularemiatartunnan.

Esimerkissä (51) kuvataan ajallista sijaintietäisyyttä. Alku on se hetki, josta epäileminen olisi lähtenyt liikkeelle, jos ilmauksessa ei olisi approksimatiivista *melkein*-astemääritettä.

Epäileminen on siis aloitettu hieman sairaalan tulon jälkeen. *Melkein* sijaitsee myöhemmässä ajassa kuin sairaalan tulo, ja näin ollen tarkastelusuunta on kohti tulevaa aikaa.

Temporaalisia prepositioilmauksia on aineistossani 22 kappaletta. Suurin osa täydennyksistä on genetiivissä (17 kpl), loput partitiivissa (5 kpl). Suurin osa prepositioaineistosta merkitsee

ajallista kestoja (16 kpl), loput ajallista järjestystä (4 kpl) ja ajallista sijaintietäisyyttä (2 kpl). Aineistossani esiintyvät prepositiot ovat *läpi*, *ympäri*, *ennen*, *kautta*, *keskellä* ja *kesken*.

Läpi-prepositio esiintyy aineistossani kahdeksan kertaa. Kaikki kyseiset ilmaukset kuvaavat ajallista kestoja ja niiden täydennykset ovat genetiivissä, jolloin merkitys on distributiivinen.

(52) Ja onhan niitä eri alojen vastaavia palaverejä jatkuvasti melkein läpi vuoden.

(53) Välillä kun tulee oikein kiire, Martta kutoo melkein ympäri vuorokauden.

(54) Meillä on melkein ympäri vuoden vajausta lampaanlihasta.

Ympäri-prepositiolla ilmaistaan myös ajallista kestoja hyvin samantyyppisissä lauseissa kuin prepositiolla *läpi*. Rajaa (vuotta, vuorokautta jne.) ei ole vielä saavutettu, ja tarkastelusuunta on silloin kohti myöhempää.

Loput kaksi ajallista kestoja ilmaisevaa rakennetta muodostuvat *kautta*-preposition avulla: *melkein kautta vuoden*. Näissä kaikissa aika on jatkuva resurssi, joka toteutuu koko ajan, ja aikaan asemoitava muuttuja toteutuu melkein jatkuvasti. Niinpä tarkastelusuunta on samanaikainen kokijan nykyhetken kanssa, mutta myös tulevaisuuteen suuntautuva. Yhteensä *kautta*, *läpi* ja *ympäri* -prepositiot muodostavat suuren joukon temporaalisista ilmauksista.

Kaikki ajallista järjestystä ilmaisevat aineistoni prepositiolauseet rakentuvat *ennen*-preposition ympärille. Esimerkiksi lauseessa (55) pelkkä *ennen raskautta* tarkoittaisi aikaa ennen raskautta:

(55) Muualla pitää paikan saadakseen ilmoittautua jonoon melkein ennen raskautta.

Kun lauseessa on astemääräite *melkein*, tarkastelusuunta muuttuu. Jonoon ilmoittautuminen ei ole raskauden alku- ja loppurajojen ulkopuolella, vaan puhutaankin raskauden alkamisajankohdasta tai ajasta heti raskauden alun (esimerkiksi positiivisen raskaustestin tekemisen) jälkeen. Tarkastelusuunta on siis eteenpäin kohti tulevaa aikaa.

4.3 Abstraktit merkitykset

Abstraktit ilmaukset voivat ilmaista mm. välinettä, additiivisia suhteita, arvoa, syytä, näkökulmaa ja epämääräistä tekijää (VISK § 689).

Pienehkö määrä postpositioilmauksista on abstrakteja – 36 tapaus. Niissä esiintyy 11 eri postpositiota, joista partitiivitäydennyksen saa kuusi lausetta ja genetiivitäydennyksen 30. Käytetyin postpositio aineistoni abstrakteissa ilmauksissa on *kanssa*, joka ilmaisee aina lisää

(VISK § 689). Niitä löytyy kahdeksan kappaletta ja niitä on käytetty sekä abstraktien entiteettien että erisnimien kanssa. Esimerkin (56) *liian kanssa* on idiomaattinen, kvantiteettia kuvaava ilmaus. Sirola-Belliardin (2016) mukaan *kanssa* ilmaisee useimmiten inhimillisten olioiden suhteita, ja esimerkin (56) mukaiset kiteytyneet ilmaukset ovat hyvin pieni vähemmistö *kanssa*-adposition käyttömahdollisuuksista.

- (56) Jos suunnitelmat toteutuvat, tuntuu vähän siltä, että ruokakauppoja on tällaiseen kylään melkein liian kanssa, epäilee Else Kettunen.

Varassa-postpositio on abstrakteista ilmauksista toiseksi yleisin (viisi tapausta). *Varassa* voi kuvata joko spatiaalista suhdetta, jonkun varassa olemista (esim. *veden varassa*), mutta myös abstraktia suhdetta, kun kyseessä on väline tai tapa (VISK § 689). Kaikki tässä aineistossa käytetyt *varassa*-ilmaukset ovat kuvaannollisia, jolloin kyseessä on abstrakti ilmaus. Yhdessä lauseessa on käytetty illatiivimuotoista *vara*-postpositiota, joka pohjautuu spatiaaliseen merkitykseen, mutta on tässä kuitenkin selkeästi kuvaannollinen:

- (57) *Niinpä tilallakin, jossa olin karjakkona, oli 80-päisen karjan ruokinta maaliskuun alusta lähtien järjestettävä melkein olkien varaan.*

Mukaan-postpositiolla ilmaistaan tässä aineistossa näkökulmaa, lähdettä tai tapaa, kuten ilmauksessa *melkein suunnitelmien mukaan* (VISK § 689). Tällaisia ilmauksia on aineistossani kolme kappaletta. *Mukaan* toimii vain postpositiona genetiivitäydennyksen kanssa. Ojutkangas (2017: 188–191) on jakanut *mukaan*-grammin abstraktit käyttöyhteydet neljään alaryhmään: malliin, toiminnan rajaan, perusteeseen ja tietokokonaisuuteen. Kaikki aineistoni *mukaan*-lauseet kuuluvat alaryhmään malli, jonka kiintopisteenä on esimerkiksi ihmisen kognitiiviset ominaisuudet, säädökset, määrät ja ominaisuudet.

Kolme *myöten*-postpositiorakennetta ilmaisevat abstrakteja suhteita. VISK:n (§ 689) mukaan *myöten* voi ilmaista spatiaalisia suhteita (esim. *polkua myöten*) tai temporaalisia suhteita (esim. *yötä myöten*), mutta aineistossani on kolme abstraktia suhdetta ilmaisevaa *myöten*-rakennetta:

- (58) Kun monien liittojen sopimukset ovat jo melkein yksityiskohtia myöten valmiina tai pelkästään allekirjoittamista vailla, ei irtisanomisella uhkailemisella ole katetta.
- (59) Kun menin teatterikorkeakoulun pitkään täydennyskoulutukseen, siellä tultiin melkein sihteerinä myöten katsomaan, löytyykö Mikkelistä todella joku joka tanssii.

(60) Se onkin varannut esityskerrat jo melkein viimeistä myöten.

Tapauksissa (58, 59, 60) *yksityiskohdat*, *sihteeri* ja *viimeinen* ovat tietynlaisia raja-arvoja, joita yritetään saavuttaa. Nämä rajat jäävät saavuttamatta, ja sitä ilmaistaan astemääritteellä *melkein*, joten esimerkkejä voidaan pitää sulkeisesti skalaarisina.

Aineistossani on kaksi *varten*-postpositiota, jotka ilmaisevat 'jonkin hyväksi, vuoksi tai takia', kuten esimerkissä (61).

(61) (---) kun tuli onneksi rakennetuksikin melkein suurperhettä varten.

Yksittäisiä aineiston abstrakteja suhteita ilmaisevia postpositioita ovat *vaille*, *päälle*, *vuoksi*, *takaa* ja *alla*. *Vuoksi* ja *vaille* -postpositiot ilmaisevat yleisestikin abstrakteja suhteita, mutta *päälle*, *takaa* ja *alla* pohjautuvat spatiaalisista merkityksistä. Kuvaannollisena käytettynä nekin ovat abstrakteja, kuten *melkein viimeisen päälle*.

Prepositioilmauksista 61 on abstrakteja. Se on sopusoinnussa yleisen käsityksen kanssa siitä, että prepositioilla ilmaistaan monesti abstrakteja relaatioita. Suurin osa aineistoni abstrakteista prepositioilmauksista saa partitiivitäydennyksen (57 kpl) ja vain neljä lausetta saa genetiivitäydennyksen. Huomattavan suuri osa, 48 tapausta, on *ilman*-prepositiolla muodostettuja. VISK:n (§ 689) mukaan *ilman* kuvaa puutetta ja on merkitykseltään aina abstrakti, vaikka puuttuvana entiteettinä olisikin jokin konkreettinen asia, kuten vaate. Shoren (2020) mukaan *ilman* (ja *mukana*)-tyyppiset adverbialit kuvaavat SEURANTOA, joista *ilman* on negatiivinen SEURANTO. On tyypillistä, että SEURANTO kuvataan adpositiolausekkeella.

(62) Mutta maisema oli lohduton kuin erämaassa ja melkein ilman kasvillisuutta.

(63) Laite toimii melkein ilman hitautta ja sen herkkyys on suurempi kuin kompassilla.

Muita abstraktien merkityksien kuvaamiseen käytettyjä prepositioita ovat *vasten/vastoin*, *pitkin*, *kautta*, *läpi* ja *lähelle*. Nämä adpositiot ovat alun perin kuvanneet spatiaalisia merkityssuhteita, mutta tässä aineistossa niitä on käytetty kuvaannollisina abstraktien merkitysten kuvaamiseen.

(64) Jouduin sinne alkuaan melkein vastoin tahtoani, vainioni ja muitten ystävällisten ja ymmärtäväisten sielujen hoputuksesta, sillä itselläni oli jonkun tutun kertomuksista jäänyt mieleen vallan kaamea kuva Kirvun hoidosta: siellä kiedotaan kilometrin pituiseen jääkylmään, märkään lakanaan ja annetaan olla, kunnes hikoaa.

- (65) Tässä on nimittäin melkein pitkin linjaa kysymys happamuudelle arkojen kasvien viljelyksen lisäämisestä.
- (66) Tiedeyhteisön antama vastaanotto Millarin kirjalle on ollut ylitsepursuavan positiivinen melkein kautta linjan.
- (67) Istumatyöläisillekin on melkein läpi linjan nostettu palkkoja, valtion palveluksessakin oleville.
- (68) Suuri runoilija valmisti juuri kuuluisaa Saksanmaa runoelmaansa, ja hän oli päässyt sen melkein lähelle loppua, kun tauti tapasi hänet!

Esimerkin (64) merkitys voidaan kuvitella liittyvän henkiseen vastustukseen ja sen voimakkuuteen. Jos jonnekin joutuu vastoin tahtoaan, ei sinne todella haluta mennä. Kun kyse on *melkein vastoin tahtoa* joutumisesta, ei tilanne todennäköisesti ole ollut miellyttävä, mutta ei myöskään täysin ilman näkökulmahenkilön suostumusta.

Esimerkit (65), (66) ja (67) ovat hyvin samanlaisia, ja niistä yleisin taitaa olla esimerkin (66) sanonta *kautta linjan*. *Pitkin linjaa, kautta linjan* tai *läpi linjan* kattaa kaikki yksilöt tietyllä alueella. Esimerkistä (65) tulee itselleni mieleen pidempiaikainen tilanne, jossa on ollut useampia hetkiä, jolloin on puhuttu nimenomaan happamuudelle arkojen kasvien viljelyksen lisäämisestä. Koska lauseessa on astemääräite *melkein*, se ilmaisee, että kuitenkin ihan joka keskustelussa ei olla puhuttu nimenomaan tästä asiasta, vaan mahdollisesti jostain muustakin. Aiheesta puhuminen on kuitenkin ollut toistuvaa. Esimerkissä (66) *kautta linjan* tarkoittaa henkilöitä tai tahoja, jotka ovat saaneet Millarin kirjan itselleen ja antaneet siitä palautetta. Koska vastaanotto on ollut positiivista *melkein kautta linjan*, on palaute sisältänyt myös yksittäisiä soraääniä. Esimerkissä (67) on kyse palkkojen nostamisesta, ja lähes kaikki istumatyöläiset ovat saaneet palkankorotuksen. Yksittäiset ihmiset ovat kuitenkin jääneet ilman korotusta, ja sen ilmaisee *melkein*.

Esimerkissä (68) *loppu* voidaan ajatella rajaksi, jota tavoitellaan, mutta ei kuitenkaan täysin saavuteta. Työ voidaan ajatella metaforisesti jonkinlaiseksi pitkän malliseksi prosessiksi, joka kuitenkin päättyy joskus. Sulkeinen astemääräite *melkein* aktivoi lauseeseen hakualueen, joka voidaan kuvitella heti abstraktin *lopun* lähistölle. Sinne ei kuitenkaan vielä olla prosessissa päästy, jolloin runoilija jää työnsä kanssa approksimatiiviselle alueelle. Kaikki tämä on kuitenkin abstraktia tulkintaa, eikä runoilija oikeasti liiku mihinkään.

5 Kokoavasti

Tarkastelemassani aineistossa *melkein* määrittää useimmiten väyliä, suuntia ja kohdennusta ilmaisevia adpositioita. Approksimatiivisuus väyläilmauksissa tarkoittaa yleensä sitä, ettei muuttuja saavuta väylän loppupäätä, tai muuttuja ei kata koko väylää. Suuntailmauksissa approksimatiivisuus ilmaisee muuttujan lievää poikkeamaa erilaisilta vektoreilta tai akseleilta. Kohdennusilmauksissa *melkein* siirtää muuttujaa lievästi kohdennuspisteen keskeltä tai alalta kauemmas. Tarkastelusuunta on yleensä *melkein* + adpositio –lausekkeissa kohti saavutettavaa rajaa tai myöhempää aikaa.

Alussa mainitsemani tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

- 1) Millaisiin semanttisiin ryhmiin valitsemani adpositiorakenteet voidaan jakaa?
- 2) Minkälaista skalaarisuutta spatiaalisissa rakenteissa esiintyy?
- 3) Onko tarkastelusuunta temporaalisissa ilmauksissa kohti aiempaa vai myöhempää aikaa?

Adpositiorakenteet voivat merkitä spatiaalista, temporaalista tai abstraktia merkitystä. Jaoin spatiaaliset merkitykset vielä edelleen viiteen ryhmään: Muuttujan ja kiintopisteen välinen sijaintietäisyys, muuttujan suunta-poikkeama vektorista, akselistä tai tasosta, muuttujan kattavuus hakualueesta, muuttujan kulkema matka suhteessa hakualueeseen ja sijaintipoikkeama kiintopisteestä.

Skalaariset postpositioilmaukset ovat joko keskihakuisia tai edustavat sulkeista skalaarisuutta. Sulkeisen skalaarisuuden määrä johtuu lähes pelkästään *melkein*-astemääritteestä, joka tekee merkityksestä sulkeisen silloinkin, kun pelkkä grammi ei sitä ilmaise. Esimerkiksi grammi *luona* on yksinään heikosti skalaarinen, eikä sen merkitystä voi asettaa intensiteettiskaalalle. Kun sen kanssa on astemäärite *melkein*, on ilmauksessa sulkeisen skaalan merkitys ja siten aktivoitunut approksimatiivinen alue. Sulkeinen skalaarisuus tuntuu käyttäytyvän hieman eri lailla kuin avoin: sulkeisella skaalalla ajatellaan rajan saavuttamista, kun taas avoimella skaalalla ajatuksena on ilmiön asteittainen kasvaminen tai heikkeneminen.

Spatiaaliset prepositioilmaukset ovat nekin joko keskihakuisia tai sulkeisia skalaarisuudeltaan. Voidaan siis päätellä, ettei *melkein*-astemäärite suosi keskipakoisia grammeja, jotka ilmaisevat skalaarisuuden kasvavan sitä mukaa, kun muuttujan ja kiintopisteen etäisyys kasvaa. *Melkein*-astemäärite implikoi, että relaatiossa on jonkinlainen

maksimiarvo, jota kohti ollaan menossa, jolloin myös skalaarisuus kasvaa eli relaatio on rajaa lähestyvää.

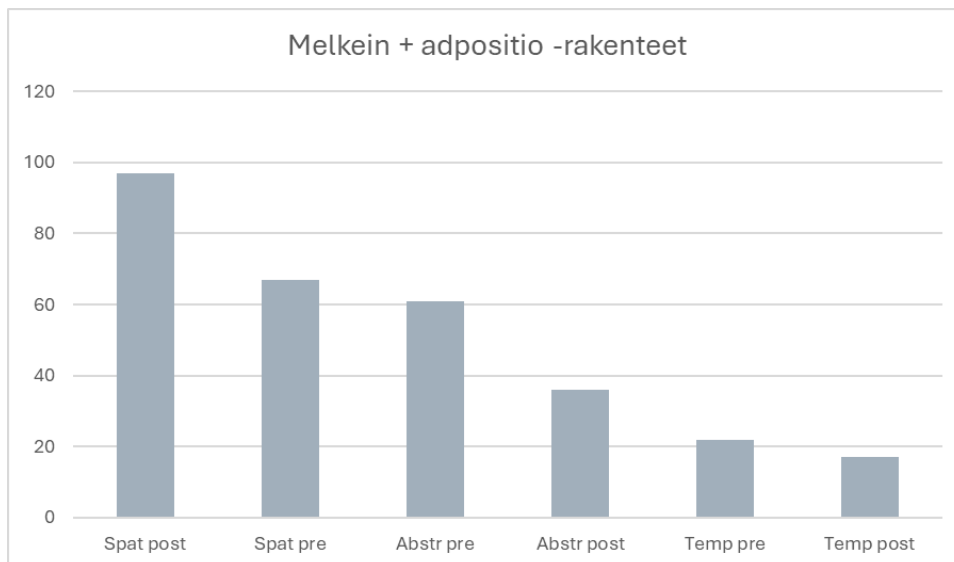
Aineistossani käytettyjä bipositioita ovat *keskellä*, *pitkin*, *kautta*, *ympäri*, *läpi* ja *yli*. Vaikka adpositioiden pre- ja postpositiokäytöissä on havaittu eroja, vaikuttaa skalaariseen semantiikkaan eniten se astemäärite, joka adposition kanssa esiintyy. Näin ollen bipositioiden semanttiset erot, jotka tulevat ilmi adposition käytössä yksinään, jäävät taka-alalle, kun mukana on astemäärite *melkein*. *Melkein* lisää relaatioon aina rajan, jota ollaan tavoittelemassa, jolloin merkityksestä tulee sulkeinen.

Tarkastelemassani aineistossa ajalliset ilmaukset ilmentävät kestoa, etäisyyttä ajassa sekä muuttujan ja kiintopisteen ajallista järjestystä. Tilannetta voi tarkastella eli skannata kohti aiempaa tai myöhempää. On yleisempää selata aiemmasta kohti myöhempää. Esimerkiksi lauseessa *melkein läpi yön* tarkastelu alkaa edeltävästä illasta kohti seuraavaa aamua. Myöhemmästä aiempaan tarkastelu on mahdollista silloin, kun tilanteita tarkastellaan ulkoisesta näkökulmasta.

Aineistoni temporaalisissa ilmaisuissa tarkastelusuunta on useimmiten eteenpäin kohti tulevaa aikaa, mikä on yleistä *melkein*-astemääritteen sisältävälle temporaaliselle lauseelle. Joissain tapauksissa *melkein* kuitenkin kääntää merkityksen pääläelleen, jolloin kyseessä onkin aiempaa aikaa kohti olevasta tarkastelusuunnasta. Aineistossani tällainen ilmaisu on *melkein ihmisiän takana*.

Abstrakteja ilmaisuja esiintyy enemmän prepositio- kuin postpositiolausekkeissa, mikä vahvistaa käsitystä siitä, että prepositioilla kuvataan useammin abstrakteja relaatioita kuin postpositioilla. Abstrakteissa ilmauksissa huomattavaa on se, että niissä ei esiinny adpositioita kovin suurella vaihtelulla. *Kanssa* ja *ilman* -adpositiot muodostavat suurimmat abstraktin merkityksen ryhmät. Koska ilmaisut ovat epäkonkreettisia, on niiden skalaarisuutta välillä vaikea tulkita. Yleensä *melkein* tuo abstrakteihinkin ilmauksiin jonkinlaisen rajan, jota tavoitellaan.

Melkein toimii hyvin monen adposition kanssa ja ilmaisee suurimmaksi osaksi sulkeista ja keskihakuista skalaarisuutta. *Melkein* + adpositio -rakenteissa esiintyy selkeästi eniten spatiaalisia postpositioilmauksia. Sen jälkeen eniten on spatiaalisia ja abstrakteja prepositioilmauksia sekä abstrakteja postpositioilmauksia. Vähiten rakenteella kuvataan temporaalisia ilmauksia.

Kuva 4: Erilaiset *melkein* + adpositio –rakenteet ja niiden määrät.

Yllä olevasta kuvasta näkyy kaaviomuodossa erilaiset merkitysryhmät, joihin olen aineistoni lajitellut. Ei ole yllättävää, että adpositiorakenteilla ilmaistaan eniten spatiaalisia merkityksiä. Olen kuitenkin hieman yllättynyt siitä, kuinka paljon abstrakteja prepositioilmauksia on suhteessa kaikkiin spatiaalisiin ilmauksiin. Temporaalet ilmaukset ovat selkeästi pienin merkitysryhmä.

Tulokset kulkevat käsi kädessä sen käsityksen kanssa, että suomessa prepositioilla ilmaistaan useammin abstrakteja merkityksiä kuin postpositioilla. Kun tarkastellaan abstrakteja tai temporaalisia ryhmiä, on postpositiorakenteiden määrä pieni.

Pro gradu -tutkielmassani saadaan laajahko kuva *melkein*-astemääritteen erilaisista käyttömahdollisuuksista. Tulevaisuudessa voisi olla kannattavaa keskittyä siihen, että eri adpositioita olisi (ainakin hieman) tasaisempi määrä. Silloin esimerkiksi skalaarisuutta voisi olla vielä helpompaa tulkita, kun samasta adpositiosta olisi useampi käyttöesimerkki. Myös abstraktien ilmausten tarkempi analysointi voisi olla kannattavaa – adpositiorakenteet yhdessä *melkein*-astemääritteen kanssa ovat merkitykseltään hyvin usein abstrakteja. Pro graduani vastaavia tutkimuksia voi tietysti tehdä erilaisista astemääritteen ja adpositioiden yhdistelmistä, jolloin saadaan laajennettua kuvaa suomalaisten astemääritteen käyttömahdollisuuksista adpositiorakenteissa ja sitä, millaisia skalaarisia merkityksiä ne ilmaisevat.

Lähteet

- Grünthal, Riho 2003: *Finnic adpositions and cases in change*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia — Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 244.
- Haddington, Pentti – Sivonen, Jari (toim.), *Kielentutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede*. s. 41–70. Helsinki: Gaudeamus
- Haukioja, Timo 1998: Rektio ja rajattuus: huomioita suomen adpositioiden rektiosta. – Anneli Pajunen (toim.), *Kieliopillistumisesta, analogiasta ja typologiasta*. s. 217–229. Helsinki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Huumo, Tuomas - Ojutkangas, Krista 2006: Finnish spatial relations: local cases and adpositions. Helasvuo Marja-Liisa – Campbell Lyle (toim.), *Grammar from the human perspective: Case, space, and person in Finnish*. Amsterdam. John Benjamins Publishing Company.
- Huumo, Tuomas - Ojutkangas, Krista 2006: The Finnish system for expressing spatial relations: local cases and adpositions. Helasvuo Marja-Liisa – Campbell Lyle (toim.), *Grammar from the human perspective: Case, space and person in Finnish*. Amsterdam.
- Huumo, Tuomas – Sivonen, Jari 2010: Leonard Talmy – Kognitiivisen kielitieteen klassikko. Haddington, Pentti – Sivonen, Jari (toim.), *Kielentutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede*. s. 19–40. Helsinki. Gaudeamus.
- Huumo, Tuomas 1997. *Lokatiivit lauseen semanttisessa tulkinnassa: ajan, omistajan, paikan ja tilan adverbiaalien keskinäiset suhteet suomen kielessä*. Publications of the Department of Finnish and General Linguistics of the University of Turku, 55.
- 2010. Suomen väyläadpositioiden prepositio- ja postpositiokäyttöjen merkityseroista. *Virittäjä*, 114(4). Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/virittaja/article/view/4371>
- 2019. *Melkein kohti, ihan lähellä, melko keskellä*. Mitä astemääritteet kertovat spatiaalisten grammien semantiikasta? *Sananjalka* 61, s. 7–29.
- 2021. *Hyvin edessä, ihan yläpuolella, melkein vierellä*. Mitä astemääritteet kertovat akseligrammien semantiikasta. *Viro*.
- 2022. *Skalaarisuuden kielioppia*. *Sananjalka* 64, s. 86–107.
- Jantunen, Jarmo H. 2004: *Synonymia ja käännessuomi: korpusnäkökulma samamerkityksisyyden kontekstuaalisuuteen ja käännessuomen leksikaalisiin erityispiirteisiin*. Humanistinen tiedekunta, Kansainvälisen viestinnän laitos, Joensuun yliopisto.
- Kelloniemi Tiina 2018: *Mitä muut edellä, sitä minä perässä, hieman jäljessä vain : Perässä- ja jäljessä-grammien merkitykset ja käyttö*. Pro gradu –tutkielma. Turku: Turun yliopisto.
- KS = Kielitoimiston sanakirja. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. URN:NBN:fi:kotus-201433. <https://www.kielitoimistonanakitija.fi>. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 10.11.2022. [Viitattu 15.11.2022.]
- Langacker, Ronald W. 1983: *Foundations of Cognitive Grammar*. University of California, San Diego.
- 1987: *Foundations of Cognitive Grammar. Volume 1, Theoretical prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.

- 1991: *Foundations of Cognitive Grammar. Volume 2, Descriptive application*. Stanford: Stanford University Press.
- 2008: *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. New York: Oxford University Press. Verkko-versio.
- Lehismets, Kersten 2014: *Suomen kielen väylää ilmaisevien adpositioiden yli, läpi, kautta ja pitkin kognitiivista semantiikkaa*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Leino, Pentti 1993: *Polysemia – kielen moniselitteisyys. Kieli 7. Suomen kielen kognitiivista kielioppia*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Lestrade, Sander 2010: Finnish case alternating adpositions: a corpus study. *Linguistics*, 48(3), 603–628. <https://doi.org/10.1515/ling.2010.019>
- myöten 2021: *Wikisanakirja*. Haettu 18.10.2024 osoitteesta <https://fi.wiktionary.org/w/index.php?title=my%C3%B6ten&oldid=4165492>.
- Ojutkangas, Krista – Huumo, Tuomas 2010: *Mikä erottaa muodot sisällä ja sisässä? ”Synonyymisten” muotojen analyysi*. *Sananjalka* 52, s.19–45. Turku.
- Ojutkangas, Krista 2008: Mihin suomessa tarvitaan sisä-grammeja? *Virittäjä*, 112(3), 382. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/virittaja/article/view/40680>
- 2012: Ikkuna ulos. Suomen ulko-grammit ja huomion ikkunoiminen. *Virittäjä*, 116(2). Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/virittaja/article/view/6567>
- 2017: Suomen *mukaan*-sanon kieliopillistuminen: seuralaaisuudesta tiedon alkuperän ilmaisemiseen. *Sananjalka*, 59(59), 181–216. <https://doi.org/10.30673/sja.66635>
- 2017: Suomen *mukana* ja *mukaan* seuralaaisuuden ilmaisijoina. Kiintopisteen ilmaisukeinot, konstruktio ja osallistujien symmetriaero. *Virittäjä*, 121(2). <https://doi.org/10.23982/vir.58707>
- Onikki-Rantajääskö, Tiina 2010: *Ronald W. Langacker ja kognitiivisen kielitieteen perusta*.
- Orpana, Terttu 1988: *Kuvaus vai kommentti - tutkimus suomen kielen adjektiiviadverbien semanttisesta tulkinnasta*. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos. Tampere.
- Paradis, Carita 2001: *Adjectives and boundedness*. *Cognitive Linguistics*, 12, 47–64.
- Päiviö, Pia 2007: *Suomen kielen asti ja saakka. Terminatiivisten partikkelien synonymia, merkitys, käyttö, ja kehitys sekä asema kieliopissa*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 75. Turku.
- Sadeniemi, Matti 1960: *Kielenkäytön kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Seppälä, Piia 2010: *Kautta*-postposition semantiikkaa. *Sananjalka*, 52(1), 46–66. Turku.
- Shore, Susanna 2020: *Lauseita ja vesinokkaeläimiä: Perinteisestä funktionaaliseen lauseoppiin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sirola-Belliard, Maija 2016: *Suomen komitatiivi. -ine ja kanssa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Talmy, Leonard 2000: *Toward a Cognitive Semantics Vol. 1*. The MIT Press.
- Teeri-Niknamoghdam, Krista 2021: Edessä ja edellä: *Suomen ete-vartaloisten tilagrammien merkitykset ja metaforisuus*. Turun yliopisto. Turku. *Virittäjä* 2/2012 s. 169–197
- Tieteen termipankki 2024. <https://tieteentermipankki.fi/>

VISK = Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja Riitta – Alho, Irja 2004. Iso suomen kielioppi. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. Verkkoversio. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk>.
URN:ISBN:978-952-5446-35-7. [Viitattu: 11.8.2024.]